

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝΑ

Ο τη φρονήσει των ουρανίων μετέωρος, ο τη καταφρονήσει των επιγείων μετάρσιος, Παύλος ο θεόληπτος νους, η Χριστοκίνητος γλώττα, ο του οξυγράφου γραμματέως ωραιότατος κάλαμος, ο καλλιγραφήσας τη Εκκλησία της αληθείας τα δόγματα, το εν τη χειρί του δυνατού θεοχάλκευτον βέλος, το εν τη καρδία του κοσμοκράτορος του σκότους καιρίαν εμπήξαν πληγήν, η από Ιερουσαλήμ και κύκλω μέχρι του Ιλλυρικού, μάλλον δε μέχρι των περάτων της γης φάνασα αστραπή, η της θείας βροντής εν τω μυστικώ τροχώ του Ευαγγελίου, τω κατά πάσης κυλισθέντι της οικουμένης, η διεδεδεσάτη και μεγαλόθρους φωνή, ούτος ως εξ αυτών των του παραδείσου αδύτων φθεγγόμενος, ένθα των αρρήτων ρημάτων αυτήκοος γέγονε, μάλλον δε ως εξ ένθα παρίσταται, προπομπήν έντιμον τη παρούση αγία και Δεσποτική ετοιμαζόμενος εορτή, προς υποδοχήν του βασιλέως της δόξης, καθάπερ τινά μυστικωτάτην σύγκλητον, τον της Εκκλησίας λαόν, το βασιλειον ιεράτευμα στιχηδόν, ως αν τις είποι, παρασκευάζει της ευσχήμενος πολιπείας την τάξιν, ρυθμιάν τε και ευαρμοσίαν διαταπτόμενός, φησί: «αδελφοί, μη παϊδία γίνεσθε τας φρεσί, αλλά τη κακία νηπιάζετε, τας δε φρεσί τέλειοι γίνεσθε». Ούτω γαρ τω παντελείω και ακωνίω Θεώ, ώ την πανήγυριν άγομεν σήμερα, τω δί ημάς κατά σάρκα επ' εσχάτων νηπιάσαντι, εξ ου παν δώρημα και τελειωτικόν, τω την κατά φύσιν υπερφυώς της αρετής τελειότητα και εν τω ανθρωπίνω εαυτού καταστήματι επιδειξαντι σύσσωμοί τε και συμμετοχοι γενησόμεθα, και προς τιμήν αυτού και δόξαν η Εκκλησίας έσται συνέλευσις. Ούτω γαρ την αρτιγενή αυτού σωματικώς θεοφάνειαν ο προφητικός ανιπτόμενος λόγος, τοις χαρακτηήρσι της θεοπρεπούς αυτού υπογράφει τελειότητος. Διότι, «πριν ή γνώνα», φησί, «το παϊδιον καλόν ή κακόν, απειθεί πονηρία, εκλέξεται το αγαθόν», όπερ άκρας και τελειοτάτης διακρίσεώς τε και όντως φρονήσεως γνώρισμα. Προς ούπερ ημάς ομοιότητα διασκευάζων ο μέγας απόστολος, το προτεθέν αυτού θεόπνευστον λόγιον έφησεν, ως εν τούτω της κατ' εικόνα τε και ομοίωσιν θεοτευξίας εμπερώς εν ημίν γνωριζομένης, και της του πρωτοτύπου κάλλους υπεραγιότητος γνωσκομένης.

Καθάπερ γαρ βασιλεί των υπ' αυτού στρατευμάτων προπεμπτήριον ετοιμαζομένων μεγαλαυχίαν, χρυσορόφους τε και εξειλεγμένους είναι τους προς δορυφορίαν αυτού συνειλεγμένους προσήκε, και της εκείνου θέας το εκτύπωμα ευσημότητα προβεβλήσθαι, ούτως ημάς αναγκαίον μεταμορφουμένους τη ανακαμίσει του νοός ημών και τον παλαιόν άνθρωπον αποθεμένους, και της θείας εικόνας την ομοίωσιν, κατά το εφικτόν άνθρωποις, εν εαυτοίς περικφέροντας, ούτως εν ταις σωτηρίαις και πνευματικαίς απαντάν εορταίς, ίνα έσωνται ημίν, κατά τον του προφήτου λόγον, νηστεία η τετάρτη, και νηστεία η πέμπτη, και νηστεία η εβδόμη, και νηστεία η δεκάτη εις ευφροσύνην και εις εορτάς αγαθάς. Της νηστείας αναγωγικώς δηλαδή νοουμένης, εν τω της αποχής τε και εγκρατείας παντός μολυσμού και σαρκός τε και πνεύματος τρόπω.

Δια γαρ τετράδος τε και πέμπτης, και μη εβδόμης τε και δεκάτης πάσα σαρκική τε και τω ευεξαπατήτω των αισθήσεων προσφυής, και τω παρόντι βίω συγκλειομένη σημαίνεται έμφασις. Την γαρ σωματικωτέραν τε και φιλόσαρκον διαγωγήν δια της τετράδος μανθάνομεν, ως εκ τεσσάρων στοιχείων των σωμάτων συγκεκριμένων, το δε δια των αισθήσεων ευόλισθον (ως πέντε καθεστωσών), το της πέμπτης όνομα υπανίσσεται. Η εβδόμη δε και κατά τον Σολομώντα τον εις εαυτόν εβδομαδικώς ανακυκλούμενον της κάτω λήξεως αίωνα εμφαίνεν επίσταται. Η γε μη δεκάτη του εντός ανθρώπου την των αισθήσεων κάθαρσιν προς τα έξωθεν ανηγμένου υποδεικνυσιν, ώστε τον του νου οφθαλμόν απλούν τε και διαυγή υπάρχεν, ίνα όλον το σώμα φωτεινόν έσται, ως φησί το άγιον Ευαγγέλιον, ή τε της ψυχής ακοή της θείας πληρούται αγαλλάσεώς τε και ευφροσύνης, ήν ακουτισθήναι και Δαβίδ ο μέγας επεύχεται, την δε γευστικήν αυτής δύναμιν εν τη του Κυρίου εγγεγυμνάσθαι χρηστότητι, ως ο ψάλλον εν προφήταις αναφθέγγεται, και εν αντιλήψει της του Χριστού ευωδίας, ήν ο θείος Παύλος απέπνεε, την οσφραντικήν έξιν καθίστασθαι, και ταις έσω της διακρίσεως χερσί ψηλαφάν τον λόγον της ζωής, ως ο της βροντής υός διηγόρευσε. Η γαρ εν τούτοις των νοητών αισθήσεων γυμνασία, εν τη των εναντίων τούτοις αποχή τε και αλλοτριώσει την επαινουμένην παρά Θεού νηστείαν απεργάζεσθαι πέφυκεν, ούτω τε κατορθούν ημάς περιγίνεται το τη κακία μεν νηπιάζεν, της κατά Θεόν δε φρονήσεως εν τελειότητι γίνεσθαι.

Ούτως ημάς άρδουσα η των αποστολικών τε και προφητικών διδαγμάτων εν των κρουνών του Πνεύματος συρρέουσα μεγαλόνοια και τον του Θεού ποταμόν των μυστικών υδάτων πληρώσασα, την επουράνιον πόλιν του Θεού, την ταις

υπερκοσμίως συγκροτουμένην συνάμεσι, τοις του ποταμού τούτου ορμήμασιν ευφραίνειν επίσταται, ως της ψαλμωδίας βοώσης ηκούσαμεν. Και γαρ η των άνω πνευμάτων αγία ομήγουρις τη των ανθρώπων σωτηρία λίαν εφήδεται. Ούτω γαρ κοινή πανηγυρίζειν συν τοις επιγείοις τα ουράνια είωθεν, την αγγελοπρεπή πολιτείαν των επί γης ασπαζομένων. Ο τε γαρ ο Θεός ημών ούτος, ον προδεικτικώς ο προφήτης διήγγειλεν, επί της γης ώφθη, και τοις ανθρώποις συνανεστράφη, και την άνω μακαριότητα επί γης φυτευομένην εθεάσαντο άγγελοι, «δόξα εν υψίστοις Θεώ», ανεφθέγγοντο, «και επί γης ειρήνην» ευηγγελίζοντο (θείας ευδοκίας εν ανθρώποις γεγενημένης)· ούτω τε της θείας λειτουργίας εξαιρέτον και όντως καθαρόν τε και μονότροπον αυχούντες οι των αγίων αγγέλων μακάριοι θίασοι, της αληθούς αγιότητος εν ημίν ορώντες τους χαρακτήρας, ουκ αποβλήτους ποιήσονται κοινωνούς της ακηράτου ευφροσύνης συμπαραλήψεσθαι, καθάπερ τον ρυψώση εστολισμένον εσθήτι απόκριτον του θείου γάμου ο της ευαγγελικής παραβολής εποίησατο λόγος.

Και γαρ ότε κατά τον αρχέτυπον καιρόν, ως αν τι είποι, της παρούσης εορτής ο εν μορφή Θεού υπάρχων και μορφήν δούλου ελόμενος, ο μεσίτης Θεού και ανθρώπων γενόμενος, την νομικήν πληρών διαγόρευσιν τεσσαράκοντα ημερών υπάρχων βρέφος, ο αίδιος Λόγος επί τον ναόν εχώρει συν τη τεκούση, και τη κατάλληλω της διατεταγμένης θυσίας διαγωγή, αι των ασωμάτων ταξιαρχίαι δουλικώς τον αυχένα υποκλίνουσαι, εκ του αοράτου θεοπρεπή την προπομπήν ητοιμάζοντο και το της αρρήτου σοφίας εξεθειάζον πέλαγος, και την περαίωσιν της προχειροτέρας του νομικού γράμματος διατάξεως, φανέρωσιν του μυστηρίου του αποκεκρυμμένου εν τω Θεώ τω τα πάντα κτίσαντι εξεδέχοντο· ου τινός ημείς την ανάμνησιν εορτάζοντες σήμερον, πνευματικοίς θεωρίαις κατά τους ασωμάτους νόας τρυφήσωμεν και, των θείων θαυμασίων το μεγαλείον δοξάζοντες, κοινωοί της εκείνων αξίας εσόμεθα, ου τη νομική σκιά το όμμα της ψυχής αμαυρούμενοι, αλλά το δη λεγόμενον τω σοφωτάτω Παύλω ανακεκαλυμμένω προσώπω την δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι.

Του γαρ Νόμου λέγοντος, παν αρσενικόν διανοίγον μήτραν αγιάζεσθαι, δεν δε την αρτιπόκον γυναίκα άρσενος παιδός γενομένην μητέρα, τεσσαράκοντα ημερών μετά το τεκείν καθηραμένην διαστήματι, ούτω μετά τινός ευκρινώς δωρισμένης θυσίας επί το του Θεού πορεύεσθαι τέμενος· οι μεν το κάλυμμα επί τη αναγνώσει της Παλαιάς Διαθήκης τη καρδιά αυτών περιφέροντες, ταις αυταίς κατ' ενιαυτόν θυσίαις, ίν' ούτως είπω (αι ουδέποτε δύνανται τους προσερχομένους τελειώσαι), νηπιοφρόνως την τοιαύτην νομοθεσίαν νομιζέτωσαν πληρούν. Ημίν δε,

οις εν τη προς Θεόν επιστροφή το τοιούτον περιήρηται κάλυμμα, άπαξ επί συντελεία του αϊώνος εις αθέτησιν αμαρτίας δια της θυσίας αυτού πεφανερώσθαι το μέγα της ευσεβείας πεπιστευκόσι μυστήριον, επαξίως του θείου της αληθείας φωτός, τη δαδουχία του Πνεύματος το της παρούσης πανηγύρεως θεωρητέον μυστήριον, μικρόν άνωθεν προσβαλούσι τω θεωρήματι, κακείνό γε μην ευκαίρως προσημνημένοι, ότι κατά το της εξετάσεως ακόλουθον το προτεθέν του Νόμου θέσπισμα επί μόνω τω σαρκωθέντι Θεώ ωρισμένως τε και ανεπισυμβάτως ετέρω οράται πληρούμενον.

Μόνος γαρ αυτός αρρήτως συλληφθείς και αφράστως κυηθείς, μη προδιηνογμένην τω γάμω την παρθενικήν μήτραν ανέωξεν, τα σήμαντρα της παρθενίας απαράτρωτα και μετά την παράδοξον πρόοδον φυλαξάμενος και μόνος άρρην πνευματικώς είναι πεπίστευται μηδέν της θηλυπρεπούς αμαρτίας επαγόμενος, όθεν και όντως άγιος επαξίως κέκληται, ώσπερ και Γαβριήλ τα του ζωοποιού τόκου τη Θεοτόκω φέρων ευαγγέλια, οιονεί την περι τούτου προδιωρισμένην τε και εις αυτόν μόνον ορώσαν νομοθεσίαν εν αναμνήσειποιούμενος, «διο και το γεννώμενον άγιον», έλεγε, «κληθήσεται, Υίός Θεού», ως κυρίως της του αγίου αρμοζούσης επωνυμίας τω την παρθένον μήτραν τη θεία διανοξαντι θαυματουργία. Και επί μεν των άλλων πρωτοτόκων, άγια ταύτα κληθήσεσθαι, βεβασανισμένως τω βάθει του Νόμου εγκύψασα η ευαγγελική ακρίβεια, δηγόρευσεν, ως τη του Θεού αφερώσει το ούτω καλείσθαι κληρωσαμένων, επί δε του πρωτοτόκου πάσης κτίσεως, «άγιον τον γεννώμενον» ο άγγελος ειρηκεν, ως τούτο κυρίως υπάρχων, και την όντως αγιότητα εν τη αποπομπή της κακίας και τη του αγαθού εκλογή, άμα τω γεννηθήναι, ως φησίν ο προφήτης, επιδεξάμενος.

Άλλ' επανακτέον επί την θάλασσαν, της θεωρίας, ως η θεία προστάσσει τω νομοθέτη φωνή, του Πνεύματος χάριτος, ως εν στύλω πυρός και νεφέλης, τη των Γραφών λαμπρότητι του ενθέου της Εκκλησίας στρατοπέδου προηγούμενης, ίνα τη ράβδω της δυνάμεως τη αποστελλομένη εκ της άνω Σιών, ως Ψάλλων φησίν, δί ής οι εχθροί κυριεύονται, το του γράμματος περάσαντες πέλαγος, ένθα και ένθα διηρημένον εν τη ευκρμεί διαβάσει των νοημάτων, το Αιγύπτιον των απειθούντων τη χάρπι διαδράσωμεν φρόνημα, συγκλυσθέντων αυτών της αληθείας τω ρειθρω, ος δια σπουδής εστίν, εμποδίζει ημίν την επί πνευματικήν γην της επαγγελίας του Ευαγγελίου οδόν, εθέλεν τε εν τη σιδηρά καμίνω του γράμματος (όπερ η Αίγυπτος ωνόμασται) προσμένεν ημάς, τω πηλώ και τη πλινθεία δουλεύοντας, τούτέστι ταις

σωματικαίς του Νόμου παρατηρήσεων. Ἐφη τοίνυν τῷ Μωϋσῆ ἐν Αἰγύπτῳ ὁ τῶν ὄλων Θεός ἤδη τὴν κατὰ τῶν πρωτοτόκων Αἰγύπτου διορισάμενος, πληγὴν ἔχει «ἀγίασόν μοι παν πρωτότοκον πρωτογενές διανοίγον πάσαν μήτραν ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους», ἢς τινὸς θείας νομοθεσίας τὸ συνεπτυγμένον ὡσπερ ἐξαπλώσας ὁ μακάριος Μωϋσῆς ἐν τῇ πρὸς τὸν λαὸν διαλέξει ἀποφαίνεται ἔτι «καὶ ἔσται ὡς ἂν εἰσαγάγῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὴν γῆν τῶν Χανααναίων, ὁ δὲ τρόπον ὡμοσέ σοι καὶ τοῖς πατράσι σου, καὶ δώσω σοι αὐτήν, ἀφορείς παν διανοίγον μήτραν, τὰ ἀρρενικά τῷ Κυρίῳ, καὶ παν διανοίγον μήτραν ἐκ τῶν βουκολίων ἢ ἐν τοῖς κτήνεσί σου, ὅσα ἂν γέννηταί σοι, τὰ ἀρσενικά τῷ Κυρίῳ ἔτι παν δε διανοίγον μήτραν ὄνου, ἀλλάξεις προβάτω, εἴν δε μὴ ἀλλάξης, λητρώσῃ αὐτό, καὶ παν πρωτότοκον τῶν υἱῶν σου λυτρώσῃ», τούτέστιν, λύτρα δώσεις υπέρ αὐτοῦ.

Οὕτω γὰρ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Αριθμῶν ὁ θεῖος σαφηνίζει χρησμός, τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐπειλημμένῳ διαλεγόμενος ἔτι «καὶ παν διανοίγον μήτραν ἀπὸ πάσης σαρκὸς ἂν προσφέρουσι τῷ Κυρίῳ, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, σοι ἔσται, ἀλλ' ἡ λύτρος λυτρωθήσεται τὰ πρωτότοκα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν κτηνῶν τῶν ἀκαθάρτων λυτρώσῃ ἔτι καὶ ἡ λύτρωσις αὐτοῦ ἔτι. Ἀπὸ μηνιαίου λυτρώσῃ, ἡ συντίμησις ἀργυρίου πέντε σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον. Πλην τὰ πρωτότοκα τῶν μόσχων καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰγῶν οὐ λυτρώσῃ ἔτι ἅγια γὰρ ἐστὶ καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν προσέχεις πρὸς τὸ θυσιαστήριον». Ἦδη μὲν οὖν τοῖς ἀκαθάρτοις τῶν κτηνῶν συμπαρέζευξέ τε καὶ συγκατέλεξε τοῦ Ἰσραὴλ τὰ πρωτότοκα ἡ θεία φωνή, ὡς τὸ ὄντως κεκαθαρμένον καὶ ἅγιον ἐν τῇ κατὰ Νόμον λατρεία οὐκ ἔχοντα, εἰ καὶ ἀγάζεσθαι αὐτὰ τῇ ἀποκηρώσει τῆς νομοθεσίας ἐνομιζέτο.

Ομοίως γὰρ εἰς θυσίαν Θεοῦ ἀπογλήτοις, λύτρα δίδοσθαι ἀντὶ τῶν ἀνθρώπων παρ' αὐτοῖς ἐτεθέσπιστο, ὡς τῆς παρὰ Ἰουδαίους ἀλογωτέρας καταστάσεως ἀναξίας ὑπαρχούσης τὴν λογικὴν ἀναφέρειν λατρείαν καὶ τῷ τῆς Καινῆς Διαθήκης μυστικωτάτῳ εἰς πνευματικὴν ολοκάρπωσιν προσάγεσθαι θυσιαστηρίῳ. Λύτρα δε, ὡσπερ εαυτὴ κατάλληλα εἰθισμένη προσάγειν τὰς κατὰ Νόμον δὲ αἱμάτων θυσίας (ὡς ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, μὴδὲ ἐξητηκέναι παρὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν διορίζεται), ὡς πνευματικὴν δηλαδὴ τελείωσιν τοῦ σκοποῦ νομοθέτου ὁρώντος. Τὰ δε εἰς θυσίαν προσάγομενα, ὡς τὸ αἷμα προχεῖσθαι τῷ θυσιαστηρίῳ ἐνενόμιστο, «Ἄγια» δισταλμένως ἐνόμασται, καὶ τούτῳ δηλαδὴ τῆς ἀληθείας προδιαγραφομένης τῷ τύπῳ. Ὁ γὰρ εαυτὸν προσαγαγὼν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ

θυσίαν και προσφοράν εις οσμήν ευωδίας, ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός, ούτος μόνος κυρίως και αληθώς άγιος έστι τε και ονομάζεται.

Άλλ' ίσως ερεί ο απειθής Ιουδαίος, ως τη κατά νόμον θυσία ου δυνάμεθα προσάγεσθαι των κατ' αυτόν ακαθάρτων κτηνών τα πρωτότοκα, λύτρος αντικαταλλάσσεσθαι είωθεν' ομοίως και των ανθρωπίνων πρωτοτόκων εις θυσίαν μη κατασφαπτομένων (και γαρ απεικός τούτο γε και θείας νομοθεσίας αλλότριον), ταύτα τη των λητρών αμείμει καθερούσθαι εικός. Άλλ' επισκεψάσθω, ει γε μη τω επιπροσθούντι ταις της ψυχής αυτών όψει καλύμματι εμποδίζεται, ως ήδη εν ετέρα νομοθεσία τους Λευίτας ειληφέναι εις αφέρωσιν αντί των πρωτοτόκων, το ιερόν ειδίδαξε Γράμμα, ουτωςί φάσκον εν τοις Αριθμοίς επί λέξεως' «και ελάλησε Κύριος προς Μωϋσήν λέγων' Ιδοϋ είληφα τους Λευίτας εκ μέσου των υιών Ισραήλ αντί παντός πρωτοτόκου διανοίγοντος μήτραν παρά των υιών Ισραήλ' λύτρα αυτών έσονται, και έσονταί μοι οι Λευίται. Εμοί γαρ παν πρωτότοκον ηγίασα εν Ισραήλ, εν ή ημέρα επάταξα παν πρωτότοκον εν γη Αιγύπτω». Είπα το ακριβές της αμείψεως διαγορεύων ο νόμος, «είπεν Κύριος», φησί, «προς Μωσήν λέγων' Επισκεψαι παν πρωτότοκον των υιών Ισραήλ από μηνιαίου και επάνω, και λάβε τον αριθμόν εξ ονόματος αυτών. και λήψη τους Λευίτας εμοί αντί πάντων των πρωτοτόκων των υιών Ισραήλ». Είπα της συναριθμήσεως των πρωτοτόκων προς τον αριθμόν των Λευιτών εν πλεονασμώ ευρημένης, φησίν' «ελάλησε Κύριος τω Μωϋσή λέγων' Λάβε τα λύτρα των πλεοναζόντων παρά τους Λευίτας από των πρωτοτόκων των υιών Ισραήλ, και λήψη πέντε σίκλους κατά κεφαλήν κατά το δίδραχμον το άγιον».

Είπερ ουν κατά το ιερόν Γράμμα οι Λευίται λύτρα εισί των πρωτοτόκων των υιών Ισραήλ, ως και η της συναριθμήσεως ακριβεια δηλοί, ώστε των πλεοναζόντων εν αυτοίς στάθμιον ωρισμένον τω νόμω αντιδοθήναι, ποιώ λόγω καθ' έκαστον των πρωτοτόκων λύτρα δίδοσθαι ο νόμος διηγόρευσεν; Επί μεν γαρ των απροσδέκτων εις θυσίαν κτηνών, ή καταλλάττεσθαι ταύτα, ή λύτρα υπέρ αυτών δίδοσθαι ο νόμος φησίν, επί δε των ανθρώπων και λύτρα δίδοσθαι, και ήδη την αντάμειψιν δια των Λευιτών γενέσθαι μανθάνομεν, όπερ ασύμφωνον και αυτώ νομικώ γράμματι φαίνεται, ως η εν τοις κτήνεσι νομοθεσία δηλοί και αυτή η φύσις υφηγείται του πράγματος. Ει γαρ μετά την των Λευιτών προς λειτουργίαν Θεού αντί των πρωτοτόκων αποκλήρωσιν λύτρα δίδοσθαι αντ' αυτών διηγόρευται, δήλον ως των Λευιτών ουκ εχόντων το εις αντίλυτρον ισοστάσιόν τε και αξιόδεκτον. Ει δε τούτο, πολλώ μάλλον αναξιοτέρα η δια της του αργυρίου προσαγομένη λύτρωσις,

όσον πάσα η άλογος και αναισθητος φύσις της ανθρωπίνης ουσίας ατιμοτέρα καθέστηκεν. Πλην επειέπερ, κατά τον προφήτην, τους οφθαλμούς αυτών εκάμμυσαν και το εκ τούτου ακόλουθον βλέπειν ου δύνανται, άρα δυνήσονται ακούειν κ' αυτού σοφωτάτου διακεκραγός Μιχαίου; Εγώ μεν ουκ οίμαι. Και γαρ και τοις ωσίν αυτών βαρέως ακούουσιν, όμως κέτω ο μακάριος ούτος προφήτης μεγαλοφώνως ταύτα βωών, και τω προφητικώ προανισσόμενος Πνεύματι την των ιουδαϊκών πρωτοτόκων αποβολήν, ομοίως τη των σωματικών θυσιών προσαγωγή· φυσί γαρ· «εν τίνι καταλάβω τον Κύριον, αντιλήψομαι Θεού μου υψίστου; Εί καταλήψομαι αυτόν εν μόσχοις ενιαυσιαίοις; Ει προσδέξεται Κύριος εν χιλιάσι κριών, ή εν μυριάσι χιμάρων πόνων; Ει δω πρωτότοκά μου ασεβείας, καρπόν κοιλίας μου υπέρ αμαρτιών μου». Ακουέτωσαν οι την καρδίαν παχείν έχοντες, όπερ αυτών ο προφήτης περί ημών κατηγορήσεν, ως «πρωτότοκα ασεβείας» ο μακάριος Μιχαίας τα κατά σάρκα Ισραήλ πρωτότοκα εξωνόμασε.

Πώς ουν άγια ταύτα υπελήφασιν, άπερ προφητικώ λόγω «ασεβείας πρωτότοκα» ωνομάσθησαν; Λεγέτωσαν ημίν οι όντως ψελλιζουσαι γλώσσαι, αι μη δυνάμεναι ορθολεκτείν την αλήθειαν, πως ο προφήτης, εν Πνεύματι αγίω φθεγγόμενος, «καρπόν ασεβείας» ταύτα καλείν απετόλμησε; Πώς ο περί της τούτων λυτρώσεως λόγος το ομαλόν και ακόλουθον εαυτώ έχων ου φαίνεται, όσον κατά το του γράμματος πρόχειρον, καίτοι γε του νόμου παρ' ημίν αγίου τε και πνευματικού είναι νοουμένου τε και πιστευομένου; Οράτε των ιουδαϊκών αρμάτων συνδεδεμένους άξονας, καθάπερ πάλαι των Αιγυπτίων τους δίκφρους επί των Ερυθραίων ναμάτων. Άλλ' επαφείσθω αντί ράβδου τη θαλάσση του λόγου η του αληθούς νομοθέτου και βασιλέως της δόξης Χριστού δύναμις και βοήθεια, και οδηγησάτω τον λαόν αυτού εις οδόν ευθειαν αναγωγής τε και θεωρίας, του πορευθήναι εις πόλιν κατοικητηρίου γνώσεώς τε και αληθείας, και επικαλυψάτω τους εναντίους της θείας δόξης το απροσμάχητον, ήστινος πεπλήρωται η σύμπασα γη, του γνώναι τον Κύριον, ως φησίν η Γραφή, ως ύδωρ πολύ καλύψαι θαλάσσας.

Άρτι μεν την πρωτότοκον του διαβόλου γονήν, ήγουν την αμαρτίαν, ο σαρκωθείς Θεός ενέκρωσέ τε και εξηφάνισεν, άμα τω γεννηθήναι κατά την σάρκα, την κατάκρισιν εαυτώ της κακίας ποιησάμενος, και τον παντελή ταύτης αφανισμόν εν εαυτή εργασάμενος, θρήνων τας εναντίας δυνάμεις επλήρωσεν, καθάπερ σκεύη τινά παρ' αυτών λαβών τους από ανατολών ελθόντας Μάγους, και τη προσκυνήσει και επιγνώσει της αυτού δεσποτείας εύχρηστα σκεύη τω Δεσπότη γεγενημένους εις

συνεργίαν της οικοδομής της Εκκλησίας, της όντως θεοτεύκτου σκηνης, ήν έπηξεν ο Κύριος, και ουκ άνθρωπος· άρτι δε καθάπερ πηλού και πλινθείας πάλαι τον Ισραήλ, ούτω του γηϊνου φρονήματος το ανθρώπινον γένος εν αυτώ λυτρωσάμενος, φυγείν μεν Αίγυπτον τούτο πεποίηκε, τούτέστι το του θανάτου στυγητόν και ζοφώδες φρούριον, αγιάζει δε τω Θεώ και Πατρί ου μόνον τα των ανθρώπων πρωτότοκα, άλλ' ήδη και παν το ανθρώπινον φύλον, δια της εν αυτώ απαρχής του ημετέρου φυράματος, τούτέστι της εξ ημών ληφθείσης αυτώ σαρκός εψυχωμένης νοερώς, όλον ώσπερ αναζυμώσας εις αγιασμόν της ανθρωπίνης ουσίας το σύγκριμα. «Εί γαρ απαρχή αγία, και το φύραμα», φήσαιμι αν νυν εικότως καγώ κατά τον θείον Απόστολον. Και καθάπερ πάλαι την ιερατεύειν λαχούσαν φυλήν αντί της των πρωτοτόκων απαρχής ο νομοθέτης λόγος τυπικώς τω Θεώ προσηγάγετο, ούτω νυν εν τω λαμπρώ χαρακτήρι της αληθείας τον αρχιερέα και Απόστολον της ομολογίας ημών, τον όσιόν τε και άκακον και αμίαντον και παντός αμαρτωλού κεχωρισμένον ρύπου τε και φρονήματος, τω Θεώ και Πατρί σωματικώς προσενηγέχθαι γνώσκομεν αντί της καθαγιασθείσης αυτώ δια πίστεως ανθρωπότητος, και τοσούτω μάλλον, όσωπερ ουδέ υπερτερούσαν και υπερπλεονάζουσιν παρά τον εαυτόν δεδωκότα λύτρον αντί πολλών όλην ορώμεν την ανθρωπότητα, κατά τον της αγιότητος λόγον (καθάπερ εν τη σκιά του νόμου εν πλεονασμώ παρά τους Λευίτας τα πρωτότοκα εύρηνηται), αλλά κατόπιν αυτού παμπληθές απειλημένην, καθόσον, χωρίς πάσης αντιλογίας, το ευλογούμενον έλαττον του ευλογούντος καθέστηκε.

Και τότε μεν εις μόνον του Ισραήλ το έθνος το της Λευίτικης ιερωσύνης αξίωμα εχρημάτιζε και μόνον των παρ' αυτοίς πρωτοτόκων λύτρα είναι οι Λευίται μεμαρτύρηνηται, Χριστός δε ο παραγενόμενος αρχιερεύς των μελλόντων αγαθών, ως ο πάνσοφος Παύλος φησίν, και ου κατά την τάξιν Ααρών, αλλά κατά την τάξιν Μελχισεδέκ, καθώς το θείον προεχρησιμώδησε λόγιον, τη μεν καταθέσει της ιερωσύνης τω εξ ετέρας αυτόν είναι φυλής (πρόδηλον γαρ ότι εξ Ιούδα ανατέταλκεν ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός) και την του νόμου μετάθεσιν απειργάσατο, από της κατά νόμον σκιάς επί το της βασιλείας των ουρανών μεταθέμενος ημάς Ευαγγέλιον, καθάπερ από της Λευίτικης επί την βασιλικήν φυλήν το της ιερωσύνης αξίωμα, τη δε κατά την τάξιν Μελχισεδέκ αφομοιώσει ουχ υπέρ μόνου του Ισραήλ, άλλ' υπέρ πάντων των εθνών λύτρον εαυτόν τω Πατρί προσηγάγετο, και της πάντων ανθρώπων ομολογίας αρχιερεύς καθέστηκεν, επει και ο Μελχισεδέκ εκ της εθνικής μοίρας είναι γνωρίζεται, και εκ του Αβραάμ γένους ευρίσκεται. Η δε κατά νόμον των πέντε διδραχμάτων υπέρ εκάστου των πρωτοτόκων συντίμησις εμφαίνειν οίδεν

ανγματωδώς, ως χρη έκαστον ημών πάσαν αίσθησιν αγάζειν Θεώ, και τα εν τούτοις καθαρόν και ηδονής πάσης απόπου αλλότριον προσάγειν τω κτίσαντι καθάπερ τι λύτρον ευαγές τε και έννομον.

Ταύτης ημείς σήμεραν της ιεράς τελετής την ανάμνησιν εορτάζομεν, αύτη ημίν η πνευματική του μυστηρίου ανάπτυξις την παρούσαν συνεκρότησεν αγίαν πανήγυριν, καθ' ήν νομικώς μεν προσήγετο ο Σωτήρ κατά το φαινόμενον, νοητώσ δε και πνευματικώς την απαρχήν του ημετέρου φυράματος τω Πατρί προσαγαγών, όλον αυτό ιερόν απεδείκνυε και προς θείαν προσαγωγήν επιπήδειον. Τούτο γαρ πάλοι ο νόμος ώδινε και προς τούτο εώρα ή τε περι των πρωτοτόκων νομοθεσία και της των Λευιτών αντιδόσεως και της των διδραχμάτων συντιμήσεως. Ούτως ημάς διεβίβασε δια της θαλάττης των αγίων Γραφών η χάρις του Πνεύματος.

Άλλ' είδωμεν και την των εναντίων σύγκλεισίν τε και απόδεξιμ. Ήδη μεν ουν ανωτέρω κατάδηλος ημίν η περι των Λευιτών τε και πρωτοτόκων πάσα νομοθεσία γεγένηται, αλλά καθώς ο μέγας Μωϋσής παραθαρσύνων τον λαόν μηκέτι όψεσθαι τους Αιγυπτίους διεβεβαίωσατο, ούτω καγών νυν προάγομαι τον του Θεού περιούσιον λαόν ευαγγελίζεσθαι, ως ουκέτι της σκιάδους λατρείας το σωματικόν στρατόπεδον θεασόμεθα. Πού γαρ μετά την φανέρωσιν του μεγάλου Αρχιερέως η των Λευιτών ιερουργία; Πού μετά το του κόσμου καθάρσιον λύτρον η των πρωτοτόκων συντίμησις; Που η λοιπή της νομικής τελετής ακριβεια; Ουχ οράς ότι έως ότε η νυξ της αγνοίας κατείχε τα σύμπαντα, αστέρων δίκην αμυδράν τινά και σύμμετρον αυγήν η κατά νόμον παρείχε λατρεία, ότε δε ο της δικαιοσύνης άνέτειλεν ήλιος και η εξ ύψους ανατολή επέφανε και της σωτηρίας ημέρα επέλαμψεν, αφανής η των νομικών διατάξεων δαδουχία εγένετο, τω υπερλάμποντι φωτί νικωμένη της χάριτος; Ουκ ηδάφισται, καθάπερ οι τριστάται και τα άρματα, ο περιώνυμος εκείνος ναός και πάσα η των αρχιερέων επ' αυτώ μεγαλοφροσύνη και έπαρσις; Ου πάσα κατεκλύσθη αυτών και συνεχέθη η νομική ευταξία; Πού γαρ τας θυσίας τας υπέρ των αρτιπόκων γυναικών προσαγάγοιεν, του εκλελεγμένου τόπου διαπεπτωκότος και σαφώς διορισθέντος, μη εξείναι ετέρωθί που παρ' αυτών τας θυσίας προσάγεσθαι; Πού η ιερατική στολή τε και αξία και τα λοιπά άπαντα;

Άλλ' ίνα μη τα καθ' έκαστον διεξόντες, καθάπερ νεκρών συνεχεί επαφή τε και θεωρία το όμμα της ψυχής δειδξώμεθα, εκείνους μεν εάσωμεν τεθνηκότας παρά το ύδωρ του νομικού γραμματος, ημείς δε τω φιλανθρώπω Θεώ τον επνίκιον ύμνον άσωμεν και, τη όντως ουρανίω τραφέντες τροφή και τω εκ της αληθινής

πέτρας νάματι ποτισθέντες, έλθωμεν επί το όρος του Θεού Χωρήβ, τουτέστι, την υψηλήν του Ευαγγελίου διδακαλίαν, ίνα τη φωνή των θείων σαλπίγγων, τοις ρήμασι του μακαρίου Λουκά την έσω ακοήν προσβάλωμεν, καθάπερ εξ αγίων αδύτων βώοντος της μυσταγωγίας του Πνεύματος· «και εγένετο ως επλήσθησαν αι ημέραι του καθαρισμού αυτών, ανήγαγον οι γονείς το παιδίον Ιησούν παραστήσαι τω Κυρίω, καθώς γέγραπται εν νόμω Κυρίου, ότι «Παν άρσεν διανοίγον μήτραν, άγιον τω Κυρίω κληθήσεται», και του δούναι θυσίαν κατά το ειρημένον εν νόμω Κυρίου, ζεύγος τρυγόνων ή δύο νεοσσούς περιστερών. Και ιδού ήν άνθρωπος εν Ιερουσαλήμ, ώ όνομα Συμεών, και ο άνθρωπος ούτος δίκαιος και ευλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν του Ισραήλ· και Πνεύμα άγιον ήν επ' αυτώ, και ήν αυτώ κεχρηματισμένον υπό του Πνεύματος του αγίου, μη ιδείν θάνατον, πριν αν ιδη τον Χριστόν Κυρίου έν σαρκί, και ήλθεν εν τω Πνεύματι εις το ιερόν».

Τι εστί, «προσδεχόμενος παράκλησιν του Ισραήλ»; Τουτέστιν, αναμένων την φανέρωσιν της αληθείας και την προς ταύτην του Ισραηλίτου λαού από της νομικής σκιάς μεταχώρησιν· επί τω αφεθέντα του υπό τα στοχεία του κόσμου είναι τω της αληθείας στοχειούσθαι διδασκαλείω και τη κατ' αυτήν καταρτιζεσθαι τελειότητι. Ουδέ γαρ αν έχοι τις ειπείν, ως εν δυσπαθεία όντων των Ιουδαίων και εν αχμαλωσία τινί κατεχομένων, την τούτων ανάκτησιν και προς το εύθυμον και αρχαίον επάνοδον εξεδέχετο, πάσης αυτοίς της παλαιάς συνηθείας ευνομουμένης, και του ναού εσώτος, και των εν αυτώ θυσιών προσαγομένων, και πάσης ετέρας ιδιωτικής τω γένει αυτών υπαρχούσης πολιτείας πεφυλαγμένης.

Ει δε το υπό Ρωμαίους αυτούς είναι προβάλλεται και το καθεστάναι τον Ηρώδη βασιλέα της Ιουδαίας αλλόφυλλον το γένος υπάρχοντα, γνωσκέτω ο τοιούτος, ως ουδέν παρά τούτο η κατά νόμον πολιτεία παρεβλάπτετο εκ του υπό αλλοεθνούς τον Ισραήλ βασιλεύεσθαι, ώστε την περί τούτου παράκλησιν τον δίκαιον πρεσβύτην εκδέχεσθαι. Και γαρ διαφόρως συμβέβηκε, καθάπερ τινά στασιώδη υιόν υπό του πατρός αυστηρώ τινί παιδαγωγώ προς σωφρονισμόν παραδοθήναι, ούτω τον Ισραήλ πολλάκις υπό βασιλείαν γίνεσθαι αλλόφυλον. Και δηλοί η εν Αιγύπτω του λαού επί πλείστον όσον διατριβή, και ο προφήτης Ιερεμίας εν τοις χρόνοις Σεδεκίου του βασιλέως εκ θείου προστάγματος προς αυτόν τε και τον υπ' αυτού λαόν διαλεγόμενος, υπό το σκήπτρον του Ναβουχοδονόσωρ γενέσθαι και προσχωρήσαι τοις Χαλδαιίοις. Ου μόνον δε τούτους αξίους καθεστώτας πληκτικωτέρας διαγωγής, αλλοφύλω σκήπτρω υποτετάχθαι ουκ ήν απεικός, άλλ' ήδη και των δικαίων τινάς και

ών ουκ ἦν ἄξιος ο κόσμος, κατά Παύλον εἰπεῖν, ουκ ἄρχοντας, ἀλλ' ἀρχομένους υπό βαρβάρων και ἀθέων ἀνδρῶν ἡ του Θεοῦ μακροθυμία παρέδειξεν, ὥστε το της ευσεβείας αὐτῶν δόκιμον ἰσχυρῶς διαφανήσεσθαι. Και δείκνυσιν ὁ τε Ἀβραάμ εν Ἀγύπτῳ γενόμενος, και την γυναῖκα υπό του Φαραῶ ἀφαιρούμενος και εν παροικία την ἐπηγγελμένην αὐτῷ γην οἰκῶν. Ὡσαύτως τε ο τούτου υἱός και ἐκείνου γόνος, τον Ἰσαάκ φημί και τον Ἰακώβ, αὐθὶς τε ο ἐκείνου σωφρονέστατος παῖς Ἰωσήφ, δούλος γενόμενος και το δεσμωτήριον οἰκῆν καταδικαζόμενος.

Ουκοῦν ου την εἰς κοσμικήν εὐδοξίαν τε και μεγαλαυχίαν παράκλησιν του Ἰσραήλ ο σοφός Συμεών ἐξεδέχετο, ἀλλὰ την ὄντως ἀληθῆ, την εἰς το της ἀληθείας κάλλος μετάθεσιν. Χρηματισθέντος γαρ αὐτῷ προ της του βίου μεταλλαγῆς ἰδεῖν τον Χριστόν Κυρίου συναναφανήσεσθαι, πνευματικῶς την του λαοῦ παράκλησιν ἐξεδέχετο. «Ἦλθεν οὖν οὗτος εν τῷ Πνεύματι εἰς το ἱερόν, και εν τῷ εἰσαγαγεῖν τους γονεῖς το παιδίον Ἰησοῦν, του ποιῆσαι κατά το εἰσθιμένον του νόμου περί αὐτοῦ, και αὐτός ἐδέξατο αὐτόν εἰς τας ἀγκάλας αὐτοῦ και εὐλόγησεν τον Θεόν και εἶπεν Ἐνν ἀπολύεις τον δούλόν σου, Δέσποτα, κατά το ρήμά σου εν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου το Σωτήριον, ὁ ἠτοιμάσας κατά πρόσωπον πάντων των λαῶν, φως εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν και δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ». Ὡ μακάριε ἀληθῶς και τρισμακάριε πρεσβύτερα! Ὡ μακαρία σου ἐκεῖνη ἡ ὄντως ἱερά εἰς το ἱερόν εἰσοδος, δι' ἧς προς την του βίου ἐξοδον ἐδραμες! Ὡ μακαρία σου τα ὄμματα της ψυχῆς ομοῦ και σώματος! Τα μεν της ορατῆς θεοφανείας εν ἀντλήψει γενόμενα, τα δε μη προς το ορώμενον ἀπιδόντα μόνον, ἀλλ' αὐτῷ τῷ του Πνεύματος κατηυγασμένα φωτὶ και τον εν τῷ σώματι Θεόν Λόγον γνωρίσαντα, τα το θεῖον εἶδοτα Σωτήριον, το κατά πρόσωπον πάντων των λαῶν ἠτοιμασμένον. Ὡ μακαρίαί σου αἱ χεῖρες αἱ τον Λόγον της ζωῆς ψηλαφήσασαί! Ὡ μακαρία σου ἡ γλώττα ἡ την ἀποκάλυψιν του ζωτικῆς φωτός εὐαγγελισαμένη!

Και τι αν σοι καθ' ἕκαστον των μελῶν ἰδικῶς ἀρμόζεν ἐπιγομαι ἔπαμον, ἤδη σε ὄλον ἐπαιετόν και μακάριον και τῷ ἀγίῳ Πνεύματι κάτοχον του εὐαγγελιστοῦ προδιδάξαντος; Ἀλλὰ δεῦρο, ὦ μακάριε πάτερ, τῇ εν σοι υπηχῆσει του Πνεύματος διδάξον ὡς τέκνα της Εκκλησίας τα θρέμματα τον ἀποκεκρυμμένον θησαυρόν, καθάπερ εν ὀστρακίνοις σκεύεσι τοῖς ὀλίγοις σου ρήμασιν, ἐπείπερ προς ὑμᾶς τε και τους καθ' ὑμᾶς τῇ πολιά της ἀνω φρονήσεως κεκοσμημένους και πρεσβυτέρους ὄντως υπάρχοντας και της Εκκλησίας Πατέρας χρηματίζοντας, ο θεῖος ἡμᾶς ὀδηγεῖ

λόγος μαθητευομένων τα σωτηριώδη δίδαγματα, «επερώτησον», λέγων, «τον πατέρα σου, και αναγελεί σοι τους πρεσβυτέρους σου και ερούσι σου».

Η την εκείνου τοιγαρούν γλώτταν κινήσασα τότε προς θεολογίαν του Πνεύματος δύναμις, και ημίν διδώτω λόγον νυν εν ανοίξει του στόματος. «Νυν απολύεις», φησί, «τον δούλον σου, Δέσποτα, κατά το ρήμά σου εν ειρήνηδ»δ. Εξότε γαρ Χριστός ενηνθρώπησε και την πολεμοποιόν αμαρτίαν εξηφάνισεν και τω Πατρί ημάς κατήλλαξεν, εν ειρήνη η των αγίων μετάστασις γίνεται. Τούτο γαρ προφητικώς και ο μέγας Δαβίδ προενδεικνύμενος έλεγεν· «εν ειρήνη επί το αυτό κοιμηθήσομαι και υπνώσω», το μη παρόν, αλλά μέλλον κατά την του Χριστού παρουσίαν αιτιώμενος. Και ως μονοτρόπως της τοιαύτης ελπίδος (της ειρηνάιας φημί εν Χριστώ κοιμήσεως), τοις αγίοις εισοικισθείσης δια του Πνεύματος, φησίν· «ότι συ, Κύριε, καταμόνας επ' ελπίδι κατώκισάς με». Ο δε μακάριος πρεσβύτερος Συμεών, ήδη παρόντα τον καιρόν θεασάμενος, φησί, «νυν απολύεις τον δούλον σου, Δέσποτα, κατά το ρήμά σου εν ειρήνη», το ενεστηκός της θείας δεικνύων επαγγελίας. «Ότι είδον», φησίν, «οι οφθαλμοί μου το σωτήριόν σου, ο ητοιμάσας κατά πρόσωπον πάντων των λαών», τουτέστι την δια Χριστού γενομένην παντί τω κόσμω σωτηρίαν, και ου μόνω τω Ισραήλ. Πώς ουν ανωτέρω μεμαρτύρηται την του Ισραήλ προσδέχεσθαι παράκλησιν, νυν δε ώφθη το του Θεού σωτήριο ενώπιον πάντων των λαών αναφθεγγόμενος; Επειδή τότε την του Ισραήλ έσεσθαι παράκλησιν έγνω τω Πνεύματι, ότε και πάσι τοις λαοίς ητοιμάσται το σωτήριο.

Όρα δε το ακριβές της θείας εμπνεύσεως. «Φως», γαρ φησίν, «εις αποκάλυψιν εθνών, και δόξαν λαού σου Ισραήλ», ομόλογα τω μεγάλω Παύλω εν τη του Ισραήλ υπαριθμήσει φθεγγόμενος. «Ότε», γαρ φησί, «το πλήρωμα των εθνών εισέληθ, τότε και πας Ισραήλ σωθήσεται». Ουκούν και αυτός, προτάξας την κλήσιν των εθνών, τελευταίον κατά την προφητείαν την του παντός Ισραήλ εταμιεύσατο επιστροφήν, καν ότι ήδη το κατάλειμμα σέσωσται δια των ήδη εξ Ιουδαίων προσδραμόντων τη χάριτι. Θεά δε μοι και το των υψηλών νοημάτων κυριόλεκτον. «Φως» γαρ «εις αποκάλυψιν εθνών ειρηκώς», την του θείου σωτηρίου αποκάλυψιν νοεί ημίν δίδωσιν, ως εν σκότω παντελεί και τελεία ζοφώσει μηδένα αυγασμόν θεογνωσίας έχοντα. Προ γαρ της Χριστού παρουσίας καθειστήκει τα έθνη, καθώς και ο μακάριος Ησαΐας τον εν σκότει λαόν καθήμενον ευαγγελιζόμενος, το μέγα φως αυτούς ιδείν διηγόρευσε. Επειδή δε ο Ισραήλ,ει και μετρίως όμως γουν τω τυπικώς εφωτίζετο νόμω, φως μεν επ' εκείνω ουκ ειρηκεν· δόξαν δε αυτόν κληρώσασθαι

προεφήτευσε, παλαιάς ιστορίας αναμνηστικῶν ὅτι, καθάπερ πάλοι ο θαυμασίος Μωϋσῆς, του Θεού συνόμιλος γεγονώς, δεδοξασμένον ἔσχε το πρόσωπον, οὕτω και αυτοί, τω θεῷ της ενανθρωπήσεως δια πίστεως προσομιλήσαντες φωτί και τη του Πνεύματος καταλαμφθέντες δυνάμει, εν δόξη φανήσονται, το παλαιόν αποθέμενοι κάλυμμα, και την αυτήν εικόνα μεταμορφούμενοι, από δόξης εις δόξαν, ως φησίν ο Απόστολος, καθάπερ από Κυρίου Πνεύματος.

Το ειρηκέναι δε τον θεόφρονα Συμεώνα εις πτώσιν και ανάστασιν πολλών εν τω Ισραήλ κείσθαι τον Κύριον, δείκνυσι τη συμβάσει των νοημάτων προς τα προφητικά διαγγέλματα, ένα και τον αυτόν Θεόν τε και νομοθέτην εν τε προφήταις και τη Κανή Διαθήκη λελαληκέναι. Τον γαρ λίθον του προσκόμματος και του σκανδάλου την πέτραν απίαν του μη κατασχυνθήσεσθαι τους επ' αυτόν πιστεύοντας, ο προφητικός διηγόρευσε λόγος. Ουκούν πτώσις μεν ἔστι τοις τω ταπεινώ της σαρκός εξ απιστίας προσπαίουσιν, ανάστασις δε, τοις το στερρόν της θείας οικονομίας επεγνωκόσιν. Αλλά και αυτής της Θεοτόκου ψυχής ρομφαίαν διελαθήναι λέγων, σαφώς το εν τω σταυρώ προφητεύει πάθος. Τοις γαρ εξ αυτής της παραδόξου συλλήψεως μέχρι του κατά του πάθους καιρού θεοπρεπώς εις αυτόν ειρημένοις τε και πεπραγμένοις, εν ὡσπερ αν αδιάτμητον σώμα, υψηλότερα τε και θεοπρεπεστέραν περι αυτού εχούσης της Θεοτόκου υπόληψιν, τομήν ὡσπερ τινά πεπονθέναι αυτήν νομιούμεθα, εν τω αδόξω της σταυρώσεως, ει και το της αναστάσεως θαύμα συνούλωσιν παντελή της τομής απειργάσατο. Ἄλλ' ουδέ μόνην αυτήν τω τοιούτω πάθει ενσχεθήναι σημαίνει, ἀλλ' εκ πολλών καρδιών διαλογισμούς αμφιβολίας τε και διχονοίας αναφανήναι προλέγει, ως αν εν τω διαφόρω των περι αυτού υπολήψεων, μη τινά κλόνον σχοιή η Θεομήτωρ Παρθένος. Επειδή δε η προφήτις Ἄννα εκ του γήρωσ αδρανές τι και ου λίαν εξακουστόν φθέγγεται, ἀλλ' ουδέ το υψηλόν Ευαγγέλιον αυτολεξεί τα εξ αυτής λεχθέντα παρήγαγε ἄνωγον μεν εκ του ευαγγελιστοῦ πυθώμεθα, τις τε και πόθεν αυτή καθέστηκε, και επί ποίσις και πότε τω ιερῷ εφέστηκεν, αὐτίς τε τίνων ἔλεγε διάνοιαν ερευνήσωμεν.

Φησί τοίνυν ο μακάριος Λουκάς, ως «ἦν Ἄννα η προφήτις θυγάτηρ Φανουήλ και εκ φυλής Ασήρ ἄυτη προβεβηκυία εν ημέραις πολλαίς ζήσασα μετά ανδρός ἔτη επτά από της παρθενίας αυτής, και αυτή χήρα ως ετών ογδοήκοντα τεσσάρων, ἢ ουκ αφίστατο από του ιεροῦ, νηστείας και δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα και ημέραν ἄυτη, αυτή τη ὡρα επιστάσα, ανθρωμολογείτο τω Θεῷ και ελάλει περι αυτού πάσι τοις προσδεχομένοις λύτρωσιν εν Ιερουσαλήμ». Τις ο λόγος του τοιαύτην

του Κυρίου νοημάτων αφήγησις, ὅτε και μετά την τοσαύτην των σημείων επιδείξιν και των ενθέων μυστηρίων ανακήρυξιν ο των της σοφίας και της γνώσεως θησαυρών ταμίας Χριστός τοις εαυτού ἔλεγε μαθηταίς· «πολλά υμῖν ἔχω λαλήσαι, ἀλλ' ου δύνασθε βαστάζειν ἄρτι». Ὅμως, εἰ και αμυδρῶς ἡ γηραλέα και προφήτις τον περι του Κυρίου ἐποιήσατο λόγον, ὡς του νόμου ἔχουσα πρόσωπον, ὅπερ παλακωθέν τε και γηράσαν και ἐγγύς αφανισμού γεγονός, τῆ Κανῆ Διαθήκη παρεχώρησεν, ἀλλ' ουν ουκ ασυντελής ἡ παρ' αὐτῆς διάλεξις τοις συνετοῖς ακροαταῖς γέγονεν, ὡσπερ ουδέ ἡ παρά του νόμου ἐν σκαίς και ἀνίγμασι του μεγάλου μυστηρίου προαναφώνησις. Δεύτε ουν και υμεῖς, πατέρες και ἀδελφοί πνευματικοί, οἱ εορτάζειν δεδωδαγμένοι ἐν κανότητι Πνεύματος, και οὐ παλαιότητι γράμματος, οἱ ἐν ἀζύμοις εὐκρινείας και ἀληθείας το τίμιον και ζωοποιόν Πάσχα της θυσίας Χριστοῦ εορτάζειν οφείλοντες, οἱ τῆ θεῖα ἀναγενήσει του ἁγίου βαπτίσματος τον παλαιόν ἄνθρωπον ἀποθέμενοι, τον κατά τας ἐπιθυμίας της ἀπάτης φθειρόμενον, και τον νέον ἐνδυσάμενοι, τον ἀνακανούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα του κτίσαντος· «δεύτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ, ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ σωτήρι ἡμῶν». Εἶπωμεν το, «ὡς φοβερὰ τα ἔργα σου Κύριε!», εἰ και ἐν τῷ πλήθει της δυνάμεώς σου οἱ ἐχθροὶ σου ἐμψεύσαντο, ἐκουσίως προς το φανέν τῷ κόσμῳ θεῖον σου φῶς τους οφθαλμοὺς ἀπομύσαντες. «Προφθάσωμεν το πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, και ἐν ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ». «Ἀνενέγκωμεν θυσίαν ἀνέσεως διαπαντός τῷ Θεῷ, τουτέστι καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, της τε εὐποίας και κοινωνίας μὴ ἐπιλαθώμεθα· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός», ἵνα τον ρύπον της ἀμαρτίας ἀπονιψώμεθα, και ἀνακαινισθῆσεται ὡς αετοῦ ἡ πνευματικὴ ἡμῶν νεότης, καθάπερ και του μακαρίου πρεσβύτου Συμεῶνος, ἵνα και ἡμεῖς εἰρηνικῶς τε και περχαρῶς ἐν ἀγαθῇ πεποθήσει και σωτηρίῳ ἐλπίδι προς τὴν του βίου ἐξοδὸν δράμωμεν, και μὴ μετ' ἀισχύνης και δέους τον παρόντα βίον υπεξέλθωμεν, και τρόπον τινὰ μὴ βουλόμενοι, καθάπερ οἱ πονηρὰ εαυτοῖς συνεγνωκότες, ἀηδὴ τε και κατεστυγημένην του βασιλέως τὴν ἐπιστάσιαν ἔχουσι.

Μιμησώμεθα της μακαρίας Ἄννης το ἐν νηστείαις τε και προσευχαίς σύντονον και ἀνένδοτον· μὴ γυναικὸς χείρους φανείημεν, και ταῦτα ὑπὸ τὴν σκίαν πολιτευομένης του νόμου, ἐνθα το ἐν τούτοις εὐδόκιμον σπάνιον. Ἄλλ' ἡμεῖς, τῷ φωτὶ καταλαμπόμενοι της χάριτος και τῷ τρανώ τε και ἐκτυπωτέρῳ της ἐλπίδος βοηθούμενοι και τῷ κράτει του Πνεύματος δυναμούμενοι, μὴ χωρισθώμεν των ἱερῶν διδαγμάτων, ἐξ ὧν ἡ σωτήριος ἐξίς τας ψυχαῖς ἐντίκτεσθαι εἴωθεν, καθάπερ κακείνη ἀχώριστος εἶναι του ἱεροῦς μεμαρτύρηται, μὴ περιπλαζώμεθα τους λογισμοὺς ἀπό

του θείου φόβου, ἀλλ' ἐξ αυτού τε και εν αυτώ τας σάρκας ημών και τα νοήματα, κατά την του προφήτου ευχήν, καθηλώσωμεν. Ακούσωμεν το μεγάλου Παύλου διδάσκοντος, «ηρμოსάμην υμάς ενί ανδρί παρθένον αγνήν παραστήσαι τω Χριστώ», και μη τας προς αυτόν συνθήκας αθετήσωμεν δια της προς τον φθορέα της ζωής ημών επιμξίας εκ του ποιείν τα εκείνου θελήματα, καν τούτω μιμούμενοι της προφήτιδος το σώφρον τε και μονόζυγον, αλλά κατά το πρόχειρον μη απολεικθειήτε της μιμήσεως, όσοι μονογαμίας ελύθητε, και ει δυνατόν, προς δεύτερον γάμον μη έλθητε. Ούτω γαρ μακαριώτερον έσεσθαι Παύλος υμάς περι τούτου διαβεβαιούται.

Προσαγάγωμεν και ημείς επί το άνω θυσιαστήριον ως ζεύγος τρυγόνων την της ψυχής και του σώματος καθαρότητα, ή ως δύο νεοσσούς περιστερών το προνοείσθαι καλά, ου μόνον ενώπιον Κυρίου, αλλά και ενώπιον ανθρώπων, ίνα πάντα και ημείς, πνευματικώς κατά τον θειόν νόμον τελέσαντες, εν σοφία τε και χάριτι προκόποντες και εις μέτρον ηλικίας του πληρώματος του Χριστού φθάνοντες, και τον έσω άνθρωπον τελειούμενοι και Πνεύματος αγίου γινόμενοι ενδαιίτημα, υποστρέψωμεν εις την πατριδα ημών την αληθινήν, την επουράνιον Ιερουσαλήμ, εν ή καταξωθειήμεν της μακαρίας και διηγεκούς ευφροσύνης τε και βασιλείας απολαύειν εν Χριστώ Ιησού, ώ δόξα και κράτος συν τω Πατρί και τω αγίω Πνεύματι, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΕΟΤΟΚΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΔΙΚΑΙΟ ΣΥΜΕΩΝ

Εκείνος που φρονώντας τα ουράνια μετεωροπορούσε και καταφρονώντας τα επίγεια υψωνόταν από τη γη, ο Παύλος, ο νους ο θεόπνευστος, η Χριστοκίνητη γλώσσα, η πανέμορφη πέννα του γραμματικού του ταχυγράφου, που καλλιγράφησε για την Εκκλησία τα δόγματα της αλήθειας, το βέλος στο χέρι του δυνατού που το χάλκεψε ο Θεός και που προκάλεσε στην καρδιά του κοσμοκράτορα του σκότους καιρία λαβωματιά, η αστραπή που άστραψε από την Ιερουσαλήμ κυκλικά ως το Ιλλυρικό ή καλύτερα ως τα πέρατα της γη, ο ολοκάθαρος και μεγαλόφωνος ήχος της θεϊκής βροντής στον μυστικό τροχό του Ευαγγελίου που κύλησε σ' όλη την οικουμένη, αυτός μιλώντας σαν από τα ίδια τα άδυτα του Παραδείσου, όπου έγινε αυτήκοος των αρρήτων ρημάτων, ή καλύτερα σαν από τον ίδιο το θρόνο της δόξας τον υψηλό και μετάρσιο, κοντά στον οποίο στέκεται, προετοιμάζοντας τιμητική προπομπή για τη σημερινή αγία και δεσποτική εορτή προς υποδοχή του βασιλιά της δόξας και παρατάσσοντας κατά στίχους, όπως θα έλεγε κανείς, σε μια σύναξη μυστική κι απόκρυφη το λαό της Εκκλησίας, το βασίλειον ιεράτευμα, κανονίζει την τάξη και το ρυθμό και την αρμονική λειτουργία της κόσμιας πολιτείας και λέει: «αδελφοί, μη γίνεστε παιδιά στο μυαλό, αλλά να φέρεστε σα νήπια ως προς την κακία, ενώ στη σκέψη να είστε τέλειοι άνθρωποι».¹ Γιατί έτσι θα γίνουμε σύσσωμοι και συμμετοχοί με τον παντέλειο και αιώνιο, προς τιμήν του οποίου τελούμε σήμερα αυτή την πανήγυρη, αυτού που για χάρη μας έγινε τους τελευταίους καιρούς νήπιο κατά σάρκα, από τον οποίο προέρχεται κάθε δώρο και κάθε τελειότητα, και που παρουσίασε με τρόπο υπερφυσικό τη φυσική τελειότητα της αρετής και μέσα στο ανθρώπινο σώμα του, και προς τιμή και δόξα του οποίου θα γίνει η σύναξη της Εκκλησίας. Κάνοντας αυτόν τον υπαινιγμό ο προφητικός λόγος περιγράφει την πρόσφατη σωματική θεοφάνεια με τις εικόνες της θεϊκής τελειότητάς του. Γιατί λέει, «πριν το παιδί γνωρίσει το καλό ή το κακό, θα δεξίει ανυπακοή στο κακό και θα προτιμήσει το αγαθό»,² πράγμα που είναι γνώρισμα άκρας και τελειότατης διακριτικής ικανότητας και πραγματικής φρόνησης. Προσπαθώντας ο μεγάλος Απόστολος να μας

διαμορφώσει σύμφωνα με την ομοιότητά του είπε τον θεόπνευστο λόγο που προτάξαμε, επειδή μ' αυτό αναγνωρίζουμε γνήσια μέσα μας την από το Θεό κατασκευή μας κατ' εικόνα και ομοίωσή του και διαπιστώνουμε την υπερβάλλουσα αγιότητα της πρωταρχικής ομορφιάς.

Όπως δηλαδή όταν ετοιμάζουν σ' ένα βασιλιά τα στρατεύματά του μεγαλόπρεπη θριαμβευτική πομπή, πρέπει να είναι χρυσοσκέπαστοι και εκλεκτοί όσοι αποτελούν τη σωματοφυλακή του και να προβάλλουν ευδιάκριτα το αποτύπωμα της μορφής του, έτσι κι εμείς είναι ανάγκη, μεταμορφωνόμενοι με την ανακαίνιση της ψυχής μας και αποθέτοντας τον παλιό άνθρωπο και περικφέροντας μέσα μας, όσο είναι δυνατό στους ανθρώπους, το ομοίωμα της θείας εικόνας, έτσι να συμμετέχουμε στις σωτήριες και πνευματικές εορτές για να μας γίνουν, σύμφωνα με τον προφητικό λόγο, η νηστεία η τέταρτη, και η νηστεία η πέμπτη και η νηστεία η έβδομη³ και η νηστεία η δέκατη πρόξενες ευφροσύνης και εορτές ευεργετικές, όταν δηλαδή αλληγορικά αποδώσουμε στη νηστεία το υψηλό νόημα της αποχής κι εγκράτειας από κάθε μολυσμό σωματικό και πνευματικό. Γιατί με την τέταρτη, την πέμπτη αλλά και την έβδομη και τη δέκατη δηλώνεται κάθε έννοια σαρκική, συνδεδεμένη με τις εύκολα απατώμενες αισθήσεις και περιορισμένη μέσα στον παρόντα βίο.

Με την τετράδα δηλαδή μαθαίνουμε τη σωματικότερη και φιλόσαρκη ζωή, επειδή τα σώματα είναι σύνθετα από τέσσερα στοιχεία. Το όνομα της πέμπτης υπονοεί ότι οι αισθήσεις (που είναι πέντε) παραπλανιούνται εύκολα. Η έβδομη πάλι, και κατά το Σολομώντα φανερώνει το χρόνο του κόσμου μας τούτου που ανακυκλώνει κατά εβδομαδιαία διαστήματα. Η δεκάτη τέλος υποδεικνύει την κάθαρση του εσωτερικού ανθρώπου όπου ανοίγεται προς τα έξω, ώστε να είναι ο νους απλός και καθαρός για να είναι όλο το σώμα φωτεμό, όπως λέει το Ευαγγέλιο⁴ και η ακοή της ψυχής γεμίζει από θεϊκή αγαλλίαση και ευφροσύνη, που εύχεται να την ακούσει κι ο μέγας Δαβίδ. Η γευστική εξάλλου ικανότητά της γυμνάζεται με την καλοσύνη του Κυρίου, όπως ο ψαλμωδός προφήτης αναμέλπει, και η οσφραντική λειτουργία συνίσταται στην αντίληψη της ευωδίας του Χριστού που απέπνεε ο θεϊός Παύλος. Και με τα μέσα μας χέρια της διακριτικής ικανότητας γίνεται η ψηλάφηση του λόγου της ζωής, όπως αποφάνθηκε ο υιός της βροντής.⁵ Γιατί η άσκηση των νοητών αισθήσεων μ' αυτά κάνει την επανειλημμένη από το Θεό νηστεία με την αποχή και αποξένωση από τα αντίθετά τους. Έτσι πετυχαίνουμε το κατόρθωμα του νηπιασμού στην κακία και γινόμαστε τέλειοι στην κατά Θεόν φρόνηση.

Έτσι αρδεύοντάς μας τα μεγαλόπνευστα αποστολικά και προφητικά δίδαγματα που κυλούν από τους κρουνούς του Πνεύματος και γεμίζοντας τον ποταμό του Θεού με τα μυστικά νερά, ευχαριστούν με τα κύματα αυτά του ποταμού την επουράνια πόλη του Θεού που συγκροτούν οι ουράνιες δυνάμεις, όπως ακούσαμε να ψάλλουν οι ψαλμοί.⁶ Γιατί η αγία σύναξη των ουράνιων πνευμάτων χαίρεται πάρα πολύ με τη σωτηρία των ανθρώπων. Έτσι είναι φυσικό να πανηγυρίζουν από κοινού τα ουράνια με τα επίγεια, όταν οι επίγειοι άνθρωποι αποδέχονται την αγγελόπρηπη πολιτεία. Όταν δηλαδή ο Θεός μας αυτός, που ο προφήτης προανήγγελε, φάνηκε πάνω στη γη και συναναστράφηκε με τους ανθρώπους⁷ και οι άγγελοι είδαν να φυτεύεται επάνω στη γη η ουράνια μακαριότητα, έψαλλαν το «Δόξα εν υψίστοις Θεώ» κι ευαγγελίζονταν ειρήνη στη γη⁸ (αφού είχε εκδηλωθεί στους ανθρώπους η θεία ευδοκία). Έτσι καυχώμενοι οι μακάριοι χοροί των αγγέλων για τη θεική υπηρεσία τους την εξαιρετική και πραγματικά καθαρή και αμετάβλητη, βλέποντας μέσα μας τα γνωρίσματα της αληθινής αγιότητας δε θα μας αποκρούσουν και δε θα αρνηθούν να μας δεχτούν κοινωνούς της αιώνιας ευφροσύνης, όπως ο λόγος της ευαγγελικής παραβολής απομάκρυνε από το θείο γάμο εκείνον που είχε φορέσει τη λερωμένη στολή.⁹

Όταν δηλαδή κατά τον αρχέτυπο, όπως θα έλεγε κανένας, καιρό της σημερινής εορτής αυτός που υπήρχε με τη μορφή του Θεού και προτίμησε τη μορφή του δούλου, αυτός που έγινε μεσολαβητής Θεού και ανθρώπων, εκπληρώνοντας την επιπαγή του νόμου, ενώ ήταν βρέφος σαράντα ημερών, ο Λόγος ο αιώνιος πήγε στο ναό μαζί με τη μητέρα του και με το κατάλληλο δώρο της προκαθορισμένης θυσίας, οι ταξαρχίες των ασμάτων, σκύβοντας δουλικά τον αυχένα, ετοίμαζαν αόρατες την πομπή, εκθείαζαν το πέλαγος της άρρητης σοφίας, και δέχονταν την περαιώση της απλούστερης διάταξης του νομικού γράμματος ως φανέρωση του μυστηρίου που κρυβόταν μέσα στο Θεό που έκτισε τα πάντα. Του μυστηρίου αυτού την ανάμνηση εορτάζουμε σήμερα και γι' αυτό ας απολαύσομε τις πνευματικές θεωρίες σύμφωνα με τους ασώματους νόες, και δοξάζοντας το μεγαλείο των θείων θαυμάτων, θα γίνομε κοινωνοί της αξίας εκείνων, χωρίς να είναι θαμπωμένα τα μάτια της ψυχής μας από τη νομική σκιά, αλλά, σύμφωνα μ' αυτό που λέει ο Παύλος, θα καθρεφτίζομε τη δόξα του Κυρίου με ακάλυπτο πρόσωπο.¹⁰

Επειδή λοιπόν ο νόμος ορίζει ν' αγιάζεται κάθε αρσενικό παιδί που γεννιέται και ότι πρέπει η νεογέννητη γυναίκα, που έγινε μητέρα αρσενικού παιδιού, σαράντα

μέρες μετά τη γέννα της αφού καθαρθεί, έτσι με σαφώς ορισμένη θυσία να πορευθεί στο ιερό του Θεού,¹¹ όσοι περικφέρουν μέσα στην καρδιά τους το κάλυμμα από την ανάγνωση της Παλαιάς Διαθήκης, με τις ετήσιες αυτές θυσίες, για να πω έτσι (που δεν μπορούν ποτέ να τελειοποιήσουν όσους προσέρχονται σ' αυτές), ας πιστεύουν με σκέψεις νηπίου ότι εκπληρώνουν τη νομοθεσία αυτή. Εμείς όμως, που μας έχει αφαιρεθεί το κάλυμμα αυτό με την επιστροφή μας στο Θεό και έχουμε πιστέψει ότι μια φορά στην συντέλεια του αιώνα έχει φανερωθεί με τη θυσία του για διαγραφή της αμαρτίας το μέγα μυστήριο της ευσεβούς πίστεως, πρέπει ν' αντικρίζομε αντάξια στο θείο φως της αλήθειας με το φωτισμό του Πνεύματος το μυστήριο της σημερινής πανήγυρης, που λίγο πρωτύτερα επιχειρήσαμε τη θεώρησή του και το προδηλώσαμε την κατάλληλη ώρα· ότι κατά τη σειρά της εξέτασης, η επαγή του νόμου που προτάξαμε, βλέπομε να εκπληρώνεται μόνο στο σαρκωθέντα Θεό και να μην εφαρμόζεται σε κανέναν άλλο.

Πράγματι αυτός μόνο, αφού είχε συλληφθεί με τρόπο ανείπωτο και κυοφορήθηκε με τρόπο ανέκφραστο, διάνοξε την απείραχτη από το γάμο παρθενική μήτρα, φυλάγοντας απαραβίαστα τα σήμαντρα της παρθενίας και μετά την παράδοση γέννα. Επίσης έχει πιστευτεί πως είναι ο μοναδικός άνδρας πνευματικά που δεν έχει κανένα στοιχείο της θηλυπρεπούς αμαρτίας και ονομάστηκε επάξια άγιος πραγματικά, όπως ακριβώς κι ο Γαβριήλ, κομίζοντας στη Θεοτόκο τα ευαγγέλια της ζωοποιού γέννησης και ενθουμούμενος κατά κάποιο τρόπο τη νομοθεσία την ορισμένη και που επέβλεπε σ' αυτόν μονάχα, έλεγε· «γί αυτό και το άγιο που θα γεννηθεί θα ονομαστεί Υιός του Θεού»,¹² επειδή σ' αυτόν που διάνοξε με τη θεϊκή θαυματουργία του την παρθενική μήτρα αρμόζει κυρίως η επωνυμία του αγίου. Για τα άλλα βέβαια πρωτότοκα παιδιά όρισαν οι Ευαγγελιστές που έσκυψαν με κρπική διάθεση στο βάθος του νόμου ότι αυτά θα ονομαστούν άγια, με το νόημα ότι τους έλαχε η ονομασία αυτή για την αφιέρωσή τους στο Θεό· για τον πρωτότοκο όμως όλης της κτίσης¹³ ο άγγελος είπε «άγιον αυτόν που θα γεννηθεί», γιατί αυτή κυρίως είναι η ύπαρξή του και έδειξε την αληθινή αγιότητα με την αποπομπή της κακίας και με την εκλογή του αγαθού, ευθύς μόλις γεννήθηκε, όπως λέει ο προφήτης.

Αλλά ας επανέλθομε στη θάλασσα της θεωρίας, όπως προστάζει το νομοθέτη η θεία φωνή, καθώς προπορεύεται στο ένθεο στρατόπεδο της Εκκλησίας με τη λαμπρότητα των Γραφών η χάρη του Πνεύματος σαν πύρνος στύλος και σαν σύννεφο, ώστε με τη ράβδο της εξουσίας, που αποστέλλεται από την άνω Σιών,¹⁴

όπως λέει ο Ψαλμωδός, και με την οποία κυριεύονται οι εχθροί, αφού περάσουμε το πέλαγος του γράμματος που χωρίζεται στα δύο με το ευκρινές πέρασμα των νοημάτων, να ξεφύγομε με τη βοήθεια της χάριτος το αιγυπτιακό φρόνημα όσων απειθούν κατακλυσμένοι από το κύμα της αλήθειας. Αυτοί επιδώκουν να μας εμποδίσουν το δρόμο του Ευαγγελίου προς την πνευματική γη της επαγγελίας και θέλουν να παραμένομε μέσα στο σιδερένιο καμίνι του γράμματος (που το ονόμασε Αίγυπτο) και να εργαζόμαστε σαν δούλοι στον πηλό και στο κόψιμο των πλithων, δηλαδή στις σωματικές εντολές του Νόμου. Ο Θεός των όλων είπε στον Μωυσή στην Αίγυπτο, όταν ήδη είχε ορίσει την πρώτη πληγή κατά των πρωτοτόκων· «να μου αφιερώσεις κάθε πρωτογέννητο πρωτότοκο που διανοίγει κάθε μήτρα μέσα στο Ισραηλτικό λαό από τους ανθρώπους ως τα ζώα».¹⁵ Αναπτύσσοντας κατά κάποιο τρόπο τη συμπυγμένη αυτή νομοθεσία ο μακάριος Μωυσής στην ομιλία του προς το λαό λέει· «και όταν σε εγκαταστήσει ο Κύριος ο Θεός σου στη γη των Χαναναίων, όπως υποσχέθηκε με όρκο σ' εσένα και στους πατέρες σου, και θα την παραδώσω σ' εσένα, θα ξεχωρίσεις κάθε ζωντανό πρωτογέννητο, και θ' αφιερώσεις τα αρσενικά στον Κύριο. Και κάθε πρωτογέννητο από τα βόδια και τα ζώα σου, όσα γεννηθούν σ' εσάς, θ' αφιερωθούν τα αρσενικά στον Κύριο. Κάθε πρωτογέννητο όνου θα το ανταλλάξεις με πρόβατο, κι αν δεν το ανταλλάξεις με πρόβατο θα προσφέρεις λύτρα. Επίσης για κάθε πρωτογέννητο ανθρώπου θα προσφέρεις λύτρα».¹⁶ Δηλαδή θα καταβάλεις την τιμή της εξαγοράς του.

Πράγματι στο βιβλίο των Αριθμών έτσι διασαφηνίζει το πράγμα η θεία εντολή μιλώντας σ' εκείνον που είχε αναλάβει την αρχιεροσύνη· «και κάθε πρωτογέννητο κάθε σάρκας όσα προσφέρονται στο Θεό, άνθρωποι και ζώα, θα είναι δικά σου, εκτός αν εξαγοραστούν με λύτρα τα πρωτογέννητα των ανθρώπων· θα εξαγοράσεις και τα πρωτογέννητα των ακάθαρτων ζώων. Και τα λύτρα της εξαγοράς θα δίνονται ως εξής· θα καταβάλεις τα λύτρα με τη συμπλήρωση μηνός και η τιμή θα είναι πέντε σίκλοι¹⁷ ασήμι, σύμφωνα με τον ιερό σίκλο. Δε θα καταβάλεις όμως λύτρα για τα πρωτότοκα των μοσχαριών και τα πρωτότοκα των προβάτων και των κατσικιών. Αυτά μου έχουν αφιερωθεί και θα προσφέρεις το αίμα τους στο θυσιαστήριο».¹⁸ Μαζί με τα ακάθαρτα λοιπόν ζώα συμπαραθέτει και συγκαταλέγει ο θεϊός λόγος και τα πρωτότοκα των Ιουδαίων, επειδή δεν ήταν στην πραγματικότητα άγια και καθαρά στη λατρεία του Νόμου, αν και τα θεωρούσαν κατά τον ορισμό του νόμου, ότι ήταν άγια.

Όμοια είχαν θεσπίσει να δίδονται λύτρα για όσους δεν γίνονται δεκτοί στη θυσία, γιατί οι Ιουδαίοι με την αλογότερη λατρεία τους ήταν ανάξιοι να προσφέρουν τη λογική λατρεία και να προσέλθουν στο μυστικότερο θυσιαστήριο της Καινής Διαθήκης για πνευματική θυσία ολοκαύτωσης. Λύτρα κατάλληλα, όπως συνήθιζαν να προσφέρουν κατ' αυτήν, ήταν η προσφορά των κατά το Νόμο αιματηρών θυσιών (που ο προφήτης Ησαΐας ορίζει κατ' εντολή του Θεού ούτε καν να ζητούνται από αυτούς),¹⁹ επειδή ο σκοπός του Νομοθέτη απέβλεπε σε τελείωση πνευματική. Όσα οδηγούνταν στη θυσία, που είχε καθιερωθεί να χύνεται το αίμα τους μπροστά στο θυσιαστήριο, προς διάκριση είχαν ονομαστεί «άγια». Και σ' αυτόν δηλαδή τον τύπο προδιαγραφόταν η αλήθεια. Γιατί αυτός μόνος είναι κυρίως και αληθινά και ονομάζεται άγιος, αυτός που πρόσφερε θυσία τον εαυτό του στο Θεό και Πατέρα και προσφορά ευωδίας, ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός.²⁰

Ίσως όμως θ' αντιπείνει ο δύσπιστος Ιουδαίος, ότι συνήθιζαν ν' ανταλλάσσουν με λύτρα τα πρωτογέννητα των ακάθαρτων ζώων, επειδή δεν ήταν δυνατό να θυσιαστούν. Παρόμοια επειδή και τα πρωτότοκα των ανθρώπων δεν σφαγιάζονταν στη θυσία (ήταν ανάρμοστο και ξένο προς τη θεία νομοθεσία), αυτά ήταν φυσικό να εξαγιάζονται με την καταβολή λύτρων. Αλλά ας εξετάσει, αν δεν εμποδίζεται από το κάλυμμα που βρίσκεται μπροστά στα μάτια της ψυχής του, όπως σε άλλο βιβλίο του Νόμου μας δίδαξε η αγία Γραφή ότι έχει λάβει τους Λευίτες στη θέση των πρωτότοκων, λέγοντας στους Αριθμούς επί λέξει τα εξής²¹ «μίλησε ο Κύριος στο Μωυσή και του είπε· Να, έλαβα τους Λευίτες ανάμεσα από τους υιούς του Ισραήλ· θα καταβληθούν λύτρα γι' αυτούς και θα είναι οι Λευίτες δικοί μου. Κάθε πρωτότοκο του Ισραήλ το αγίασα για μένα, τη μέρα που χτύπησα κάθε πρωτότοκο στη γη της Αιγύπτου». Ύστερα ορίζοντας την ανταλλαγή με ακρίβεια ο νόμος λέει· «είπε ο Κύριος στο Μωυσή· Εξέτασε κάθε πρωτότοκο των Ισραηλιτών από ενός μηνός και πάνω και λάβε τον αριθμό τους με τα ονόματά τους. Και αντί όλων αυτών των πρωτότοκων παιδιών των Ισραηλιτών πάρε για μένα τους Λευίτες». Κι όταν αριθμήθηκαν τα πρωτότοκα των Ισραηλιτών περισσότερα από των Λευιτών λέει· «μίλησε ο Κύριος στο Μωυσή και του είπε· Πάρε τα λύτρα για όσα παιδιά πλεονάζουν οι άλλοι Ισραηλίτες από τους Λευίτες και θα πάρεις πέντε σίκλους για κάθε παιδί με βάση το δίδραχμο το ιερό».

Αν λοιπόν κατά την ιερή Γραφή οι Λευίτες αποτελούν τα λύτρα των πρωτότοκων παιδιών του Ισραήλ, όπως δηλώνει και η ακριβής σύγκριση των

αριθμών, ώστε να τους αντικαταβληθεί το ορισμένο από το νόμο ποσό για την επιπλέον διαφορά, για ποιό λόγο όρισε ο νόμος να δίνονται λύτρα για κάθε πρωτότοκο; Γιατί για τα ζώα που δεν γίνονταν δεκτά για τη θυσία, ο νόμος λέει ή να ανταλλάσσονται ή να δίνονται γι' αυτά λύτρα, ενώ για τους ανθρώπους και λύτρα να καταβάλλονται και ήδη μάθαμε ότι η ανταλλαγή έγινε με τους Λευίτες. Το πράγμα αυτό φαίνεται ότι διαφωνεί και με το ίδιο το γράμμα του Νόμου, όπως δηλώνει η νομοθεσία για τα ζώα και υποδεικνύει και η ίδια η φύση του πράγματος. Αν δηλαδή έχει δοθεί προσταγή, μετά τον ορισμό των Λευιτών αντί των πρωτοτόκων στην υπηρεσία του Θεού, να δίδονται γι' αυτούς λύτρα, είναι φανερό ότι οι Λευίτες δεν είχαν το ισόποσο και αξιόπιστο αντίλυτρο. Αν συμβαίνει αυτό, είναι πολύ περισσότερο ανάξια η λύτρωση που επιπυγχάνεται με τα χρήματα, όσο πιο ανυπόληπτη είναι όλη η άλογη και αναισθητη φύση από την ανθρώπινη ουσία. Επειδή όμως, κατά τον προφήτη, «έκλεισαν τα μάτια τους»,²² δεν μπορούν να δουν και ό,τι επακολουθεί σ' αυτό. Θα μπορέσουν άραγε ν' ακούσουν και τον σοφότατο Μιχαία που φωνάζει; Εγώ δε νομίζω. Γιατί και τ' αυτιά τους βαριακούνε. Ας έρθει όμως ο μακάριος αυτός προφήτης που κραυγάζει μεγαλόφωνα και με το προφητικό του πνεύμα προϋπαμίσσεται την απόρριψη των πρωτοτόκων του Ισραήλ, όμοια με την αποδοχή των σωματικών θυσιών. Γιατί λέει: «πώς να καταλάβω τον Κύριο, ν' αποκτήσω γνώση του Θεού του Υψίστου; Μήπως θα τον αντιληφθούν μέσω χρονιάρικων μοσχαριών; Ή μήπως θα γίνει δεκτός με χιλιάδες κριάρια ή με μυριάδες κατσικιών θρεμμένων; Ή θα δώσω τα πρωτότοκα της ασέβειάς μου, τον καρπό της κοιλιάς μου για τις αμαρτίες μου;». Ας ακούσουν, όσοι έχουν αναισθητη καρδιά, την κατηγορία που τους απέδωσε ο προφήτης προς χάρη μας, γιατί ο μακάριος Μιχαίας ονόμασε «πρωτότοκα της ασέβειας» τα κατά σάρκα πρωτογέννητα του Ισραήλ.

Πώς λοιπόν τα θεώρησαν άγια, αυτά που ο προφητικός λόγος τα ονόμασε «πρωτότοκα ασέβειας»; Ας μας πουν οι γλώσσες που ψελλίζουν κυριολεκτικά, που δεν μπορούν να διατυπώσουν ορθά την αλήθεια, πώς ο προφήτης, που μιλούσε με την έμπνευση του αγίου Πνεύματος, τόλμησε ν' αποκαλέσει αυτά καρπό της ασέβειας; Πώς ο λόγος για την απολύτρωση αυτών δε φαίνεται να έχει ομαλή ακολουθία με τον εαυτό του, κατά πρόχειρη ανάγνωση του γράμματος; Αν και βέβαια εμείς νοούμε και πιστεύουμε ότι ο Νόμος είναι άγιος και πνευματικός. Βλέπετε τις συνδέσεις των αξόνων στα ιουδαϊκά άρματα, όπως παλαιά τους δίκρους των Αιγυπτίων επάνω στα κύματα της Ερυθράς.²⁴ Αλλά ας έρθει πάνω στη θάλασσα του λόγου μου στη θέση της ράβδου η δύναμη και η βοήθεια του αληθινού νομοθέτη κι

ας οδηγήσει το λαό του σε οδό ευθεία ανύψωσης και θεωρίας, για να πορευθούμε στην πόλη όπου το κατοικητήριο της γνώσης και της αλήθειας, κι ας κατακαλύψει τους αντιπάλους η ακαταμάχητη θεία δόξα που γέμισε όλη τη γη, για να γνωρίσουν τον Κύριο, όπως λέει η Γραφή, ως νερό άπειρο για να σκεπάσει τις θάλασσες.

Τώρα βέβαια ο Θεός που σαρκώθηκε νέκρωσε κι αφάνισε τον πρωτότοκο γόνο του διαβόλου, δηλαδή την αμαρτία· μόλις γεννήθηκε με σάρκα καταδίκασε με τον εαυτό του την κακία και με τον εαυτό του πραγματοποίησε τον πλήρη αφανισμό της, γέμισε θρήνους τις αντίθετες δυνάμεις, παίρνοντας από αυτές σαν σκεύη τους Μάγους που ήρθαν από την ανατολή²⁵ και με την προσκύνηση και την επίγνωση της δεσποτείας τους έγιναν εύχρηστα σκεύη στη σύμπραξη για την οικοδομή της Εκκλησίας, της πραγματικά θεότευκτης σκηνής, που την έστησε ο Κύριος και όχι άνθρωπος.²⁶ Ενώ τώρα, όπως παλαιά λύτρωσε τον Ισραήλ από τον πηλό και το κόψιμο των πλίθων, έτσι, αφού με τον εαυτό του λύτρωσε το ανθρώπινο γένος, το έκανε να φύγει από την Αίγυπτο, δηλαδή από το μισητό και ζοφερό φρούριο του θανάτου. Και αφιερώνει στο Θεό και Πατέρα όχι μόνο τα πρωτότοκα των ανθρώπων, αλλά τώρα πια όλο το ανθρώπινο γένος με την απαρχή μέσα του της δικής μας ζύμης, δηλαδή της έμψυχης με νου σάρκας που πήρε από μας και που αναζύμωσε κατά κάποιο τρόπο όλο αυτό το μίγμα της ανθρώπινης φύσης. «Αν είναι αγία η απαρχή, είναι και η ζύμη αγία», θα έλεγα τώρα κι εγώ δικαιολογημένα, κατά το θείο Απόστολο.²⁷ Και όπως παλαιά ο νομοθέτης Λόγος αμυδρά οδήγησε στο Θεό προτυπώνοντας τη φυλή που της έλαχε η ιερατεία αντί της απαρχής των πρωτοτόκων, έτσι τώρα με την λαμπρή μορφή της αλήθειας γνωρίζουμε ότι έχει προσφερθεί σωματικά στο Θεό και Πατέρα ο όσιος και άκακος και αμίαντος και άθικτος από κάθε αμαρτωλό ρύπο στη θέση της ανθρωπότητας που αφιερώθηκε σ' αυτόν με την πίστη· και τόσο περισσότερο, όσο δε βλέπομε ολόκληρη την ανθρωπότητα ούτε να υπερτερεί ούτε να πλεονάζει από εκείνον που έδωσε τον εαυτό του ως λύτρο αντί των πολλών σύμφωνα με το λόγο της αγιότητας (όπως στη σκιά του Νόμου βρέθηκαν να πλεονάζουν από τους Λευίτες τα πρωτότοκα),²⁸ αλλά υπολείπεται πάρα πολύ από αυτόν, επειδή χωρίς καμιά αντιλογία αυτό που ευλογείται είναι κατώτερο από εκείνον που το ευλογεί.

Και τότε βέβαια στο ισραηλικό μόνο έθνος λειτουργούσε το αξίωμα της Λευϊτικής ιερωσύνης και μόνο για τους Λευίτες υπάρχει η μαρτυρία ότι έγιναν τα λύτρα των πρωτοτόκων. Ο Χριστός όμως, που ήρθε ως αρχιερέας των μελλοντικών

αγαθών, όπως λέει ο πάνσοφος Παύλος,²⁹ όχι κατά την τάξη του Ααρών, αλλά κατά την τάξη Μελχισεδέκ, όπως χρησιμοδότησε από παλιά ο θείος λόγος, με τη μετάθεση της ιερωσύνης επειδή ήταν από άλλη φυλή (είναι γνωστό ότι ο Κύριος μας Ιησούς Χριστός ανέτειλε από τη φυλή του Ιουδα) πραγματοποίησε και τη μετάθεση του νόμου, μεταθέτοντάς μας από τη σκά του Νόμου στο Ευαγγέλιο της βασιλείας των ουρανών, όπως από τη Λευϊτική φυλή μετατέθηκε στη βασιλική φυλή το αξίωμα της ιερωσύνης. Με την αφομοίωση στην τάξη του Μελχισεδέκ πρόσφερε λύτρο τον εαυτό του όχι μόνο για τον Ισραήλ, αλλά για όλα τα έθνη, και καταστάθηκε αρχιερέας της ομολογίας όλων των ανθρώπων, επειδή και ο Μελχισεδέκ αναγνωρίζεται ότι προέρχεται από την εθνική πλευρά και βρίσκεται να κατάγεται από τη γενιά του Αβραάμ. Η αποτίμηση τώρα σύμφωνα με το νόμο με πέντε δίδραχμα για κάθε πρωτότοκο φανερώνει ανιγματικά, ότι πρέπει καθένας μας να αφιερώνει κάθε αίσθησή του στο Θεό και τα έργα των αισθήσεων να τα προσφέρουμε καθαρά και ξένα από κάθε άτοπη ηδονή στο δημιουργό ως λύτρα άγια και νόμιμα.

Αυτής της ιερής τελετής την ανάμνηση γιορτάζουμε σήμερα, αυτή η πνευματική εξήγηση του μυστηρίου συγκρότησε τη σημερινή αγία πανήγυρη. Την εορτή αυτή οδήγησαν το Σωτήρα σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου κατά το φαινόμενο, νοητά όμως και πνευματικά πρόσφερε στον Πατέρα την απαρχή όλης της ζύμης μας, και την απέδεδεξε στο σύνολό της ιερής και πρόσφορη για προσαγωγή της στο θείο. Αυτό από παλιά περίμενε με αγωνία ο νόμος και σ' αυτό απέβλεπε η νομοθεσία τόσο για τα πρωτότοκα όσο και η αντίδοση των Λευιτών και η αποτίμηση σε δίδραχμα. Έτσι η χάρη του αγίου Πνεύματος μας διαπεραίωσε διαμέσου της θάλασσα των αγίων Γραφών.

Αλλά ας δούμε και των αντιπάλων μας το συμπέρασμα και την απόδειξη. Πιο πάνω έχει ήδη γίνει κατάδηλη όλη η νομοθεσία για του Λευίτες και τα πρωτότοκα· αλλά, όπως ο Μεγάλος Μωυσής διαβεβαίωσε το λαό ενθαρρύνοντάς τον ότι θα δει πια τους Αιγυπτίους,³⁰ έτσι τώρα κι εγώ προβαίνω στον ευαγγελισμό του περιούσιου λαού του Θεού, ότι δε θα δούμε πια το σωματικό στρατόπεδο της σκιάδους λατρείας. Πού είναι μετά τη φανέρωση του μεγάλου Αρχιερέα το ιερό λειπούργημα των Λευιτών; Πού είναι μετά τα καθαρτήρια λύτρα του κόσμου η εκτίμηση των πρωτοτόκων; Πού είναι οι άλλες λεπτομέρειες την νομικής τελετουργίας; Δε βλέπεις ότι όσο η νύχτα της άγνοιας επικρατούσε στα σύμπαντα, παρείχε κάποια αμυδρή και μέτρια λάμψη η νομική λατρεία, όταν όμως ανέτειλε ο

ήλιος της δικαιοσύνης και φάνηκε από ψηλά η εξ ύψους ανατολή και καταύγασε η ημέρα της σωτηρίας, εξαφανίστηκε το λυχνάρι των νομικών διατάξεων, νικημένο από το υπέρλαμπρο φως της χάριτος; Δεν σωριάστηκε στο έδαφος, όπως οι άρχοντες και τα άρματα, ο ξακουστός εκείνος ναός και πάνω σ' αυτόν όλη η μεγαλοφροσύνη και η έπαρση των αρχιερέων; Δεν βούλιαξε και δεν ανατράπηκε όλη η νομική τάξη; Δεν ξεριζώθηκε κυριολεκτικά η ακριβής τήρηση των Ιουδαϊκών εθίμων; Πού θα προσφέρουν τώρα τις θυσίες για τις νεόγεννες γυναίκες, αφού ο καθιερωμένος γι' αυτό τόπος έχει γκρεμιστεί και έχει οριστεί με σαφήνεια ότι δεν επιτρέπεται να προσφέρουν τις θυσίες τους σε κάποιον άλλο τόπο;³¹ Πού είναι η ιερατική στολή και το αξίωμα και όλα τα σχετικά;

Αλλά για να μην εκθέτομε καθένα από τα επιμέρους και δειλιάσουν τα μάτια της ψυχής μας από τη σαν με νεκρούς συνεχή επαφή και θεωρία, εκείνους ας τους αφήσομε στους τάφους τους κοντά στο νερό του νομικού γράμματος, εμείς όμως ας ψάλομε στο φιλάνθρωπο Θεό τον επινίκιο ύμνο κι αφού φάμε την αληθινά ουράνια τροφή και πιούμε το νερό από την αληθινή πέτρα, ας πάμε στο βουνό του Θεού, το Χωρήβ, δηλαδή στην υψηλή διδασκαλία του Ευαγγελίου. Εκεί με τον ήχο των θεϊκών σαλπίγγων, τα λόγια του μακαρίου Λουκά, ας αγγίξομε τη μέσα μας ακοή, που είναι σα να μας φωνάζει από τα άγια άδύτα της μυσταγωγίας του Πνεύματος: «όταν συμπληρώθηκαν οι οχτώ ημέρες για τον καθαρισμό τους, έφεραν οι γονείς του το παιδί τον Ιησού για να το αφιερώσουν στον Κύριο, όπως έχει γραφεί στο νόμο του Κυρίου, ότι "κάθε αρσενικό που είναι το πρώτο παιδί της μητέρας του θα θεωρείται αφιερωμένο στον Κύριο", και να προσφέρουν θυσία, σύμφωνα με ό,τι λέει ο νόμος του Κυρίου, ένα ζεύγος τρυγονιών ή δύο νέα περιστέρια. Στα Ιεροσόλυμα τότε ζούσε ένας άνθρωπος, Συμεών το όνομά του, και ο άνθρωπος αυτός ήταν δίκαιος και ευσεβής και περίμενε την παρηγορία του Ισραήλ. Είχε επάνω του το άγιο Πνεύμα και είχε δεχτεί φανέρωση του αγίου Πνεύματος, ότι δε θα πεθάνει προτού δει την ένσαρκη παρουσία του Μεσσία, και με υπόδεξη του αγίου Πνεύματος πήγε στο ναό».³²

Τί σημαίνει, «περίμενε την παρηγορία του Ισραήλ»; Περίμενε δηλαδή τη φανέρωση της αλήθειας και τη μετάβαση σ' αυτήν του Ισραηλτικού λαού από τη σκιά του νόμου, ώστε, λυτρωμένος από τα στοιχεία του κόσμου, να μάθει τα βασικά στοιχεία στο διδασκαλείο της αλήθειας και να καταρτισθεί με την τελειότητά της. Ούτε βέβαια θα μπορούσε να ισχυριστεί κανένας ότι οι Ιουδαίοι βρίσκονταν σε

άσχημη κατάσταση και περνούσαν κάποια αιχμαλωσία και γι' αυτό περίμεναν την απελευθέρωσή τους και την επάνοδό τους στην παλαιά τους ευημερία. Γιατί η παλαιά ζωή τους συνεχιζόταν με καλούς νόμους, ο ναός στεκόταν επιβλητικός, οι θυσίες προσφέρονταν μέσα σ' αυτόν κανονικά και τηρούνταν όλη η ιδιωτική ζωή του λαού.

Αν όμως προβάλει κάποιος το γεγονός ότι ήταν κάτω από την κυριαρχία των Ρωμαίων κι ότι βασιλιάς της Ιουδαίας είχε κατασταθεί ο Ηρώδης που ήταν αλλόφυλος, αυτός ας γνωρίζει ότι η νόμιμη πολιτεία δεν επηρεαζόταν καθόλου από το ότι ο Ισραήλ είχε βασιλιά αλλοεθνή, ώστε ο πρεσβύτες να περιμένει ενός τέτοιου είδους παρηγορία. Γιατί είχε συμβεί και σε άλλες περιπτώσεις, όπως ο πατέρας παραδίδει τον ανυπάκουο γιο του σε αυστηρό παιδαγωγό για να τον συνετίσει, έτσι και οι Ισραηλίτες βρέθηκαν συχνά κάτω από αλλόφυλο βασιλιά. Το φανερώνει η παραμονή του λαού για πολλά χρόνια στην Αίγυπτο και ο προφήτης Ιερεμίας στα χρόνια του βασιλιά Σεδεκία που απευθυνόταν μ' εντολή του Θεού στο Σεδεκία και στο λαό που εξουσίαζε και έλεγε, ότι θα τους κυβερνήσει ο βασιλιάς Ναβουχοδονόσορας και θα υποταχθούν στους Χαλδαίους.³³ Και δεν ήταν μόνο η περίπτωση αυτών που υποτάχτηκαν στην εξουσία κάποιου ξένου, αφού έγιναν άξιοι για σκληρότερη ζωή, πράγμα όχι παράδοξο, αλλά η μακροθυμία του Θεού μας έδεξε και μερικούς δίκαιους, που με την αξία τους δεν ισοδυναμούσε ο κόσμος,³⁴ για να μιλήσω όπως ο Παύλος, να έχουν γίνει όχι άρχοντες, αλλά υπήκοοι ανθρώπων βαρβάρων και αθέων, ώστε να διαφανεί αναντίρρητα η δύναμη της ευσέβειάς τους. Το αποδεικνύει ο Αβράαμ όταν έφτασε στην Αίγυπτο και ο Φαραώ του πήρε τη γυναίκα του³⁵ και κατοικούσε την υποσχεμένη σ' αυτόν γη παροικώντας σε γη ξένη. Το ίδιο κι ο γιος του, κι ο εγγονός του, εννοώ τον Ισαάκ και τον Ιακώβ, και επίσης ο φρονιμότατος γιος του τελευταίου, που έγινε δούλος και είχε καταδικαστεί να κλειστεί στη φυλακή.³⁶

Δεν περίμενε λοιπόν ο σοφός Συμεών την παρηγορία του Ισραήλ με νόημα κοσμικής λαμπρότητας και αλαζονείας, αλλά την αληθινή μετάβαση στο κάλλος της αλήθειας. Είχε λάβει θείο φωτισμό ότι πριν από την αναχώρησή του από τη ζωή θα έβλεπε την φανέρωση του Χριστού και Κυρίου, και γι' αυτό περίμενε με πνευματικό νόημα την παρηγορία του λαού. «Πήγε λοιπόν αυτός στο ναό με υπόδεξη του αγίου Πνεύματος και όταν οι γονείς οδηγούσαν μέσα τον μικρό Ιησού, για να του κάνουν τα συνηθισμένα του νόμου, αυτός τον δέχτηκε στην αγκαλιά του, δόξασε το Θεό και είπε "Τώρα, Κύριε μπορείς ν' αφήσεις το δούλο σου, όπως του υποσχέθηκες, να

πεθάνει ειρηνικά, γιατί τα μάτια μου είδαν τη σωτηρία που ετοίμασες για όλους τους λαούς, φως για να φωτίσει τα έθνη και να δοξάσει το λαό του τον Ισραήλ». ³⁷ Ώ αληθινά μακάριε και τρισμακάριε γέροντα! Ήταν μακάρια η αληθινά ιερή εκείνη είσοδός σου το ιερό, με την οποία έτρεξες στην έξοδο από τη ζωή. Μακάρια τα μάτια της ψυχής σου και μαζί και του σώματος. Τα μάτια του σώματος αντιλήφθηκαν την ορατή θεοφάνεια, ενώ τα μάτια της ψυχής δε στράφηκαν μόνο προς τα ορατά, αλλά στα καταφωτισμένα με το φως του Πνεύματος, που γνώρισαν τον σωματωμένο Θεό Λόγο και κατάλαβαν τη θεία σωτηρία, που έχει ετοιμαστεί για όλους τους λαούς. Μακάρια τα χέρια σου που άγγιξαν το Λόγο της ζωής. Μακάρια η γλώσσα σου που ευαγγελίστηκε την αποκάλυψη του ζωτικού φωτός.

Μα γιατί να βιάζομαι να συνθέσω έπανο για κάθε ένα από τα μέλη διαπέρως, αφού ήδη ο Ευαγγελιστής είπε πως είσαι ολόκληρος αξιέπαινος και μακάριος και όργανο του αγίου Πνεύματος; Εμπρός, μακάριε πατέρα, με το άγιο Πνεύμα που μιλάει μέσα σου διδάξε τον κρυμμένο θησαυρό όπως σε παιδιά σου στους αναθρεφτούς της Εκκλησίας, όπως σε σκεύη πήλινα με τα λίγα λόγια σου. Γιατί προς εσάς και τους όμοια μ' εσάς στολισμένους με τα λευκά μαλλιά της ουράνιας φρόνησης, που είσθε αληθινοί πρεσβύτεροι και χρηματίζετε πατέρες της Εκκλησίας, μας οδηγεί ο θεϊός λόγος τώρα για να μάθουμε τα δίδαγματα της σωτηρίας, λέγοντας: «ρώτησε τον πατέρα σου, και θα σου πει: ρώτησε τους πρεσβυτέρους και θα σε πληροφορήσουν». ³⁸

Η δύναμη λοιπόν του Πνεύματος, που κίνησε τότε τη γλώσσα εκείνου να θεολογήσει, ας δώσει τώρα και σ' εμάς λόγο ν' ανοιξομε το στόμα μας. «Άφησε», λέει, «Κύριε, τώρα το δούλο σου να πεθάνει ειρηνικά, όπως του υποσχέθηκες». Γιατί, από τότε που ο Χριστός ενανθρώπησε κι εξαφάνισε την πολεμόχαρη αμαρτία και μας συμφιλίωσε με τον Πατέρα, η μετάσταση των αγίων γίνεται ειρηνικά. Τούτο υποδηλώνοντάς το προφητικά και ο μεγάλος Δαβίδ έλεγε: «θα πλαγιάσω και θα κοιμηθώ ειρηνικά», ³⁹ υπανισσόμενος κάτι που δεν υπήρχε, αλλά που επρόκειπο να γίνει κατά την παρουσία του Χριστού. Και σα να έχει εγκατασταθεί με τον ίδιο τρόπο επίμονα η ελπίδα αυτή (η κοίμηση με την ειρήνη του Χριστού) στους αγίους με τη χάρη του Πνεύματος λέει: «γιατί εσύ μόνο, Κύριε, εξασφαλίζεις την κατοικία μου». ³⁹ Ενώ ο μακάριος Συμεών, βλέποντας να έχει φτάσει πια ο καιρός, λέει: «άφησε, Κύριε το δούλο σου τώρα να πεθάνει ειρηνικά, όπως μου υποσχέθηκες», δείχνοντας ότι η θεία υπόσχεση ήταν για τώρα: «γιατί», λέει, «είδαν τα μάτια μου τη σωτηρία σου,

που ετοιμασες για όλους τους λαούς», δηλαδή τη σωτηρία που προκάλεσε ο Χριστός για όλο τον κόσμο και όχι μόνο για τον Ισραήλ. Πώς όμως πιο πάνω δόθηκε η μαρτυρία ότι περίμενε «τη σωτηρία του Ισραήλ», ενώ τώρα βλέπομε να αναγγέλλει τη σωτηρία του Θεού για όλους τους λαούς; Επειδή με τη χάρη του Πνεύματος έμαθε ότι τότε θα έφτανε η σωτηρία του Ισραήλ, όταν είχε ετοιμαστεί η σωτηρία για όλους τους λαούς.

Πρόσεχε με πόση ακρίβεια τον είχε εμπνεύσει ο Θεός. Γιατί λέει: «φως που θα φωτίσει τα έθνη και θα δοξάσει το λαό σου τον Ισραήλ». Μιλάει σύμφωνα με το μεγάλο Παύλο θέτοντας τον Ισραήλ έπειτα από τους λαούς. Γιατί λέει, «όταν όλοι οι λαοί αποδεχτούν τη σωτηρία, τότε θα σωθεί και όλος ο Ισραήλ».⁴⁰ Πρόταξε λοιπόν κι αυτός την κλήση των εθνών και φύλαξε στο τελευταίο μέρος της προφητείας την επιστροφή όλου του Ισραήλ, αν και τώρα έχουν σωθεί τα υπόλοιπα με όσους από τους Ιουδαίους έχουν προστρέξει ειδή στη χάρη. Πρόσεχε σε παρακαλώ και την κυριολεξία των υψηλών νοημάτων. Γιατί λέγοντας, «φως για το φωτισμό των λαών», μας άφησε να εννοήσομε την αποκάλυψη της θεικής σωτηρίας, γιατί μέσα στο απόλυτο σκότος και τον τέλειο ζόφο δεν είχαν καμιά φωτεινή ακτίνα θεογνωσίας. Πριν δηλαδή από την παρουσία του Χριστού τα έθνη ήταν στην κατάσταση, που ο μακάριος Ησαΐας δίνοντας άγγελμα χαράς στο λαό που ζούσε στο σκότος, τους ανάγγειλε ότι θα δούνε το μεγάλο φως.⁴¹ Επειδή όμως ο Ισραήλ, αν και μέτρια, φωτιζόταν ωστόσο από το τυπικό φως του νόμου, γι αυτό δεν ανέφερε φως και για κείνον. Προφήτευσε όμως ότι θα του λάχει δόξα, υπενθυμίζοντας την παλαιά του ιστορία. Όπως δηλαδή παλαιά ο θαυμαστός Μωυσής έγινε συνομιλητής του Θεού και δοξάστηκε το πρόσωπό του,⁴² έτσι και αυτοί, πλησιάζοντας μέσω της πίστεως το θείο φως της ενανθρώπισης και καταφωτιζόμενοι από τη δύναμη του Πνεύματος, θα λάμπουν μέσα στη δόξα, αποθέτοντας το παλαιό κάλυμμα, και θα μεταμορφώνονται στην ίδια την εικόνα, περνώντας από δόξα σε δόξα, καθώς λέει ο Απόστολος, όπως με ενέργεια του Πνεύματος, δηλαδή του Κυρίου.⁴³

Ο λόγος τώρα του θεόφρονα Συμεών ότι «ο Κύριος θα γίνει αγία μέσα στο Ισραήλ να πέσουν πολλοί ή να σωθούν»,⁴⁴ δείχνει με τη σύμπτωση των νοημάτων με τις εξαγγελίες των προφητών ότι τόσο στις προφητείες όσο και στην Καινή Διαθήκη μίλησε ένας και ο αυτός Θεός και νομοθέτης. Γιατί το «λίθο του προσκόμματος» και την «πέτρα του σκανδάλου» ο προφητικός λόγος τα ονόμασε⁴⁵ «αγία» να μην ντροπιαστούν όσοι πιστεύουν σ' αυτόν. Πτώση λοιπόν είναι για όσους

προσκρούουν από απιστία στην κατωτερότητα της σάρκας, και ανάσταση για όσους έλαβαν επίγνωση της σταθερότητας της θείας οικονομίας. Αλλά λέγοντας ακόμα ότι και την ψυχή της ίδιας της Θεοτόκου θα διαπεράσει ξίφος,⁴⁶ προφητεύει με σαφήνεια το πάθος επάνω στο σταυρό. Γιατί με όσα θεικά έχουν ειπωθεί και γίνει γι' αυτόν από αυτήν την σύλληψή του ως τον καιρό του πάθους, σαν ένα αδιάτμητο σώμα, για το οποίο η Θεοτόκος είχε θεοπρεπέστερη και υψηλότερη ιδέα, θα νομίσουμε ότι αυτή έπαθε κάποια τομή από την ταπείνωση της σταύρωσης, αν και το θαύμα της ανάστασης επέφερε πλήρη συνούλωση της τομής. Ούτε όμως σημαίνει ότι μόνη αυτή υπόφερε από το πάθος αυτό, αλλά προλέγει ότι θα εκδηλωθούν διαλογισμοί αμφιβολίας και δχόνοιας από πολλές καρδιές, ώστε με τις διαφορετικές γι' αυτήν αντιλήψεις να μην υποστεί η Θεοτόκος κάποιο κλονισμό. Κι επειδή η προφήτισσα Άννα εξαπίας των γηρατειών λέει κάτι ασαφές, που δεν ακουγόταν καλά, γι' αυτό και το υψηλό Ευαγγέλιο δεν παρέλαβε αυτολεξεί ό,τι είχε πει. Πρώτα ας πληροφορηθούμε από τον Ευαγγελιστή ποια ήταν και από πού καταγόταν και για ποιο λόγο βρισκόταν στο ιερό, και έπειτα να ερευνήσουμε ποιο είναι το νόημα των λόγων της.

Λέει λοιπόν ο μακάριος Λουκάς ότι «η προφήτισσα Άννα ήταν κόρη του Φανουήλ από τη φυλή Ασήρ. Ήταν πολύ ηλικιωμένη και είχε ζήσει με τον άνδρα της για εφτά χρόνια μετά το γάμο τους. Τώρα, χήρα ογδόντα τεσσάρων ετών περίπου, δεν απομακρυνόταν από το ναό, αλλά λάτρευε το Θεό νύχτα και ημέρα με νηστείες και προσευχές. Εκείνη ακριβώς την ώρα ήρθε αυτή και δοξολογούσε το Θεό και μιλούσε για το παιδί σε όλους όσοι περίμεναν λύτρωση στην Ιερουσαλήμ».⁴⁷ Ποιός είναι ο λόγος να κάνει ο Ευαγγελιστής μια τόσο λεπτομερή αφήγηση για την προφήτισσα, ώστε ν' αναφέρει και τον πατέρα της και τη φυλή της και ό,τι δεν βρίσκεται να έχει λεχτεί για κανένα άλλο; Τον ακριβή βέβαια λόγο γι' αυτό μόνος μπορεί να ξέρει ο ίδιος ο Θεός των αγίων κι όσοι έχουν διδαχτεί να εκφράζουν μυστικές αλήθειες με τη θεία έμπνευση και τη δύναμη του Πνεύματος, όπως λέει ο θείος Απόστολος.⁴⁸ Από όσα όμως μπορούμε να ξέρομε λέμε ότι υπήρχαν εκείνους τους χρόνους κι άλλες γυναίκες συνώνυμες της μακάριας αυτής γυναίκας και επιδίδοντας στις ίδιες μ' εκείνην ιερές ασκήσεις, στην τήρηση των νηστειών και των προσευχών. Για να γίνει λοιπόν ευδιάκριτο το πρόσωπό της κοντά στην αναφορά του πατέρα της πρόσθεσε και την φυλή της. Τη στεφάνωσε με μεγάλα εγκώμια, που θεωρούσαν αξιόπιστα όσοι τα άκουαν και με τους οποίους συνομιλούσε για τον Κύριο.

Αλλά επειδή, όπως ειπώθηκε, είχε χάσει από τα γηρατεία την ισχύ και την ένταση του λόγου της πλησιάζοντας κατά κάποιο τρόπο στο στόμα της την ακοή του νου μας, για να εξετάσουμε το θέμα τούτο, ας δούμε τι έλεγε κι αυτή σε όσους προσδοκούσαν στην Ιερουσαλήμ τη λύτρωση. Σύμφωνα δηλαδή με το νόημα την ομιλία της για τον Κύριο την έκανε από τους προφητικούς λόγους· επειδή κι αυτοί, προς τους οποίους είπε το Ευαγγέλιο ότι απευθυνόταν, είχαν οπωσδήποτε μάθει να περιμένουν τη σωτηρία από τους θείους χρησμούς που διατυπώνονταν στους προφήτες. Και ασφαλώς της ήταν πρόχειρος για την περιγραφή του μυστηρίου ο λόγος του μεγάλου Ησαΐα, «γεννήθηκε για μας ένα παιδί, μας δόθηκε υιός, που η εξουσία του είναι επάνω από τον ώμο του και το όνομά του λέγεται Ἄγγελος της μεγάλης βουλής». ⁴⁹ Αλλά και αυτά· «φωτίζου, φωτίζου, Ιερουσαλήμ· ήρθε το φως σου και η δόξα του Κυρίου έχει ανατείλει σ' εσένα». ⁵⁰ Πρόσθετε και ο μέγας Δαβίδ· «ευσπλαχνία και αλήθεια συναντήθηκαν, φιλήθηκαν η δικαιοσύνη και η ειρήνη», ⁵¹ και «είδαν όλα τα πέρατα της γης τη σωτηρία του Θεού μας». ⁵² Και χαρακτηριστικά γι' αυτόν· «το όνομα του υπάρχει πριν από τον ήλιο και στο όνομά του θα ευλογηθούν όλες οι φυλές της γης». «Θα τον μακαρίσουν όλα τα έθνη, θα γίνουν δούλοι του και θα τον προσκυνήσουν». ⁵³ Και άλλο· «Έκανε γνωστή ο Κύριος τη σωτηρία του στους υιούς του Ισαρήλ». ⁵⁴ Επίσης και η τίμια και αγγελοπρεπής φωνή του Μαλαχία αναγγέλλει· «να, εγώ θα στείλω τον άγγελό μου και θα ετοιμάσει το δρόμο που θ' ακολουθήσεις. Ξαφνικά θα φτάσει ο Κύριος στο ναό του και ο άγγελος της διαθήκης, τον οποίο εσείς θέλετε». ⁵⁵

Και με άλλα, από άλλα κείμενα, μυστικά άνθη προφητικών λόγων έπλεξε το θεολογικό και μακάριο στεφάνι με ασθενικό χέρι που έτρεμε, επειδή ήταν πολύ προχωρημένη στα χρόνια. Δεν κατανοούσαν βέβαια τότε όσοι άκουαν την αφήγηση των υψηλών εννοιών για τον Κύριο, γη στιγμή που και μετά από την τόση επίδειξη των σημείων και την ανακήρυξη των ένθεων μυστηρίων, ο ταμίας των θησαυρών της σοφίας και της γνώσης Χριστός έλεγε στους μαθητές του· «πολλά έχω ακόμα να σας πω, αλλά δεν μπορείτε να τα αντέξετε τώρα». ⁵⁶ Όμως, αν και η γηραλέα προφήτισσα μίλησε με ασαφή λόγο για τον Κύριο, επειδή εκπροσωπούσε το νόμο που ήταν παλαιωμένος και γηρασμένος κι είχε φτάσει στον αφανισμό, έδωσε τόπο στην Καινή Διαθήκη. Δεν έμενε όμως χωρίς αποτέλεσμα η ομιλία της στους συνετούς ακροατές, όπως δεν έμενε ούτε η προαγγελία του μεγάλου μυστηρίου από το νόμο με σκιές κι ανίγματα. Ελάτε λοιπόν κι εσείς, πατέρες και αδελφοί πνευματικοί, εσείς που έχετε διδαχτεί να εορτάζετε με το νέο Πνεύμα και όχι με το παλιό γράμμα, εσείς

που οφείλετε να εορτάζετε το τίμιο κα ζωοποιό Πάσχα της θυσίας του Χριστού με τα άζυμα της ελικρίνειας και της αλήθειας· εσείς που με τη θεϊκή αναγέννηση του αγίου βαπτίσματος αποθέσατε τον παλιό άνθρωπο, που τον φθείρουν οι επιθυμίες της απάτης, και ντυθήκατε το νέο, που ανανεώνεται στην επίγνωση σύμφωνα με την εικόνα του κτίστη του· «ελάτε, ας υψώσουμε την χαρά μας στον Κύριο, ας αλαλάξουμε στο Θεό το σωτήρα μας».⁵⁷ Ας πούμε τα λόγια, «πόσο φοβερά, Κύριε, είναι τα έργα σου»,⁵⁸ αν και απατήθηκαν οι εχθροί σου ως προς το μέγεθος της δύναμης, κλείνοντας εκούσια τα μάτια τους στο θείο σου φως που φανερώθηκε στον κόσμο. «Ας σπεύσουμε ν' αντικρύσουμε γρήγορα το πρόσωπό του με εξομολόγηση κι ας αλαλάξουμε σ' αυτόν με ψαλμούς».⁵⁹ «Ας προσφέρουμε πάντοτε στο Θεό θυσία δοξολογίας, κι ας μη λησμονούμε να ευεργετούμε και να συμμεριζόμαστε τη θέση των άλλων· γιατί με τέτοιες θυσίες ευαρεστείται ο Θεός»,⁶⁰ για να αποπλύνουμε το ρύπο της αμαρτίας και να ανανεωθεί η νεότητά μας όπως του αετού, όπως ακριβώς έγινε και με το μακάριο γέροντα Συμεών, να σπεύσουμε κι εμείς ειρηνικοί και περιχαρείς με αγαθή εμπιστοσύνη και σωτήρια ελπίδα προς την έξοδο από τη ζωή και να μην περάσουμε από την παρούσα ζωή ντροπιασμένοι και φοβισμένοι και μη θέλοντας κατά κάποιο τρόπο, όπως αυτοί που έχουν ένοχη συνείδηση θεωρούν δυσάρεστη και μισητή την παρουσία του βασιλιά.

Ας μιμηθούμε της μακάριος Άννας τις έντονες κι επίμονες νηστείες και προσευχές. Ας μη φανούμε κατώτεροι από γυναίκα και μάλιστα που πέρασε τη ζωή της στη σκιά του νόμου, όπου η ευδοκίμηση στα έργα αυτά ήταν σπάνια. Αλλά εμείς, καταφωτιζόμενοι από το φως της χάριτος και βοηθούμενοι από την πιο καθαρή και πιο ανάγλυφη ελπίδα μας και ενισχυμένοι με τη δύναμη του Πνεύματος, ας μην απομακρυνθούμε από τα ιερά δίδαγματα, από τα οποία συνήθως γεννιέται στις ψυχές η σωτήρια συνήθεια. Όπως και η Άννα μαρτυρείται ότι ήταν αχώριστη από το ιερό και εμείς ας μην αφήνομε τους λογισμούς μας να πλανιούνται μακριά από το φόβο του Θεού, αλλά ας καθλώσουμε τις σάρκες και τις σκέψεις μας από αυτόν και μέσα σ' αυτόν, σύμφωνα με την ευχή του προφήτη.⁶¹ Ας ακούσουμε τη διδασκαλία του μεγάλο Παύλου· «σας αρραβώνιασα μ' έναν άνδρα, για να σας παρουσιάσω στο Χριστό σαν αγνή παρθένο»,⁶² κι ας μην αθετήσουμε τις συμφωνίες μας μαζί του με την επιμξία μας με το φθορέα της ζωής μας με το να κάνουμε τα θελήματα εκείνου. Ας μιμηθούμε και σ' αυτό τη σωφροσύνη και την μονογαμία της προφήτισσας. Αλλά μην παραλείψετε σύμφωνα με τη δυνατότητά σας να τη μιμείσθε, όσοι έχετε

ελευθερωθεί από τη μονογαμία, κι αν δυνατό μη συνάψετε δεύτερο γάμο. Έτσι θα είναι πιο μακάριο για σας, μας διαβεβαιώνει γι' αυτό ο Παύλος.

Ας προσφέρουμε κι εμείς στο άνω θυσιαστήριο ως ζεύγος τρυγονιών την καθαρότητα της ψυχής και του σώματος, ή, ως δύο μικρά περιστερικών, την πρόνοια για τα καλά, όχι μονάχα μπροστά στο Θεό, αλλά και μπροστά στους ανθρώπους, ώστε, αφού κι εμείς εκπληρώσουμε πνευματικά όλα όσα επιβάλλει ο νόμος φτάνοντας στο πλήρες μέτρο της ωριμότητας του Χριστού και καθιστώντας τέλει τον μέσα μας άνθρωπο και γινόμενοι κατοικία του αγίου Πνεύματος, να επιστρέψουμε στην αληθινή μας πατρίδα, την ουράνια Ιερουσαλήμ. Σ' αυτήν είθε να αξιωθούμε ν' απολαύσουμε τη μακάρια και αδιάκοπη χαρά και βασιλεία με τη δύναμη του Ιησού Χριστού, στον οποίο ανήκει η δόξα και η δύναμη μαζί με τον Πατέρα και το άγιο Πνεύμα τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Α΄ Κορ. 14, 20.
2. Ησ. 7, 16.
3. Ζαχ. 8, 19.
4. Ματθ. 6, 22.
5. Ιω. 1,1.
6. Ψαλμ. 45, 5.
7. Βαρούχ 3, 28.
8. Λουκά 2, 13ε.
9. Ματθ. 12, 11ε.
10. Β΄ Κορ. 3, 18.
11. Λευϊτ. 12, 2ε.
12. Λουκά 1, 35.
13. Κολ. 1, 15.
14. Ψαλμ. 19, 2.
15. Εξ. 13, 2.
16. Εξ. 13, 11 – 13.
17. Σίκλος ᾗ μέτρο βάρους 120 γραμμαρίων περίπου
18. Αριθμ. 3, 13 ᾗ 8, 17.
19. Ησ. 1,11.
20. Εφ. 5, 2.
21. Αριθμ. 3, 11ε.
22. Ησ. 6, 10.
23. Μιχ. 6, 6, 7.
24. Εξ. 14, 25 ε.
25. Ματθ. 2, 1.
26. Εβρ. 8, 2.
27. Ρωμ. 10, 16.
28. Αριθμ. 3, 16^ε.
29. Εβρ. 7, 9 ᾗ 11. 7, 14.17.
30. Εξ. 14, 13.
31. Δευτ. 12, 6.
32. Λουκά 2, 22ε.
33. Ιερ. 34, 1ε.
34. Εβρ. 11, 38.
35. Γεν. 62, 20.
36. Γεν. 39, 20.
37. Λουκά 2, 27.
38. Δευτ. 32, 7.
39. Ψαλμ. 4, 9 ᾗ 10.
40. Ρωμ. 11, 25 ᾗ 26.
41. Ησ. 9, 2.
42. Εξ. 34, 29 ᾗ 30.

43. Β'. Κορ. 3, 18.
44. Λουκά 2, 34.
45. Ησ. 49, 6' 38, 16. Α' Πέτρ. 2, 6' 8.
46. Λουκά 2, 35.
47. Λουκά 2, 36' 38.
48. Α'. Κορ. 14, 2.
49. Ησ. 9, 6.
50. Ησ. 40, 1.
51. Ψαλμ. 84, 11.
52. Ψαλμ. 97, 3.
53. Ψαλμ. 71, 17' 11.
54. Ψαλμ. 97, 2' 3.
55. Μαλ. 3, 8.
56. Ιω. 16, 12.
57. Ψαλμ. 94, 1.
58. Ψαλμ. 65, 3.
59. Ψαλμ. 94, 2.
60. Εβρ. 13, 16.
61. Ψαλμ. 118, 120.
62. Β'. Κορ. 11, 2.

Η/Υ επιμέλεια, Σοφίας Μερκούρη.

